મુંબાઇ યાત્રા પ્રસંગ.

પુરૂષોત્તમ માસ-૧૯૮૨.

મોક્ષ મંદિર—અમદાવાદ.

મુકામ:

વડોદરામાં ૧૫-૩-૨૬ થી ૧૮-૩-૨૬

ચાંદોદમાં ૧૯-૩-૨૬

સુરતમાં . ૨૦-૩-૨૬ થી ૨૪-૩-૨૬

મુંબાઈમાં ૨૫-૩-૨૬ થી અનુકુળતા પ્રમાણે

કિંમત રૂ. ૦-૩-[illegible]

લાખ વાતની એક વાત.

કરીએ શ્રીકૃષ્ણ ઉપાસના, ધરીએ રૂદીયામાં ધ્યાન;
ફરીરે નહિં ગર્ભવાસમાં, કરીએ ઠીક નીદાન. કરીએ૦
ખોટો ખેલ સંસારનો, આતસ બાજીનો રંગ;
રમતાં વરસ વિત્યાં ઘણાં, ક્ષણમાં થાશે તે ભંગ. કરીએ૦
ગુરૂ ગમ ગાઇએ ગોવિંદને, જીવનું જોખમ જાય;
દાન દયા ને દીનતા, એ તરવાનો ઉપાય. કરીએ૦
જન્મ મરણ તણી વેદના, નથી કાંઇ સંકટ સહેલ;
ધંધો કરતાં ઢળી પડ્યો, જેમ કાંઇ ઘાંણીનો બેલ. કરીએ૦
રણ સંબંધે આવી મળ્યા, સુત વિત દારા ને દેહ;
લેવા દેવા જ્યારે મટે, મારગ લાગશે તેહ. કરીએ૦
તત્ત્વ તોળ્યું ત્રૈલોકમાં, નહિં હરિ રામ સમાન;
બીજું સરવે છે બાંદલું, અંતે નહિં આવે કામ. કરીએ૦
દેહતણું ફળ એહ છે, ભાવે ભજીએ ભગવાન;
બીજાં સાધન સંસારનાં, નહિં હરિ નામ સમાન. કરીએ૦
નીશ્ચે જાણો રહેવું નથી, જુઠો જગત વિશ્વાસ;
એથી રહેજે તું વેગળો, આઠે પહોર ઉદાસ. કરીએ૦

ભજન.

જસોદા તેરો હી લાલાને, મેરી દહીં મટુકીયાં ફોડ (૨)
દહીં મટુકીયાં ફોડ, અરરર દહીં મટુકીયાં ફોડ—જસોદા૦
દહીંકી મટકી ધરી શીરપર, મેં જાતી બડ ભોર (૨)
વ્રંદાવનની કુંજગલનમેં (૨) મીલ ગયો નંદકીશોર—જસોદા૦
ચુંબ કપોલન બોલ અન બોલે, બોલે માખણ ચોર (૨)
દૂરે દધીકા દાણ ગોવાલણ (૨) કરે એસી ઝુડ જોર—જસોદા૦
મોંસે કહે નાચ મેરે સંગમેં, હર બીચ બનકી જોડ (૨)
ગ્વાલ બાલ તો સખા કૃષ્ણકે (૨) હસે હસાવે મોડ—જસોદા૦
ઇત જાવું તો સખા કૃષ્ણકે, રોકે ચારૂ ઓર (૨)
ઉત જાવું તો જમુના વેરણ (૨) ઘેરી લેત હીલોર—જસોદા૦
અબ ન વસુંગી એ બ્રજમાંહિ, અમને લીયો મુખ મોડ (૨)
છોટીસી કછુ અચ્છી નગરીયાં (૨) રાધા નંદકીશોર—જસોદા૦
જુમના તટપર બેનુ બજાવે, કાલી કામલીયાં ઓઢ (૨)
સુરશ્યામકે સ્વામી શામળીયા (૨) જુલમી જાલમજોર—જસોદા૦

બે બોલ.

રોટલા અને શાક તો હમેશાં મળે, તેથી વિશેષ સુખી હોય, તો તેમને ત્યાં–હમેશાં દાળ, ભાત, રોટલી અને શાક મળે; પણ કોઈ ટાણું હોય ત્યારે તો–પકવાનજ બનાવવાં પડે. વાઘરીના કુબામાં પણ ટાણા વખતે મીષ્ટાન ખાવા મળે, પહેરવા સારાં વસ્ત્ર મળે, અને ગાવાનાં ગીત પણ મળે. અરે! ડુંગર ઉપર વસતા ભીલને ત્યાં પણ, ટાણું ઓળખાઇ આવે; તેમ પુરૂષોત્તમ માસ એ મુમુક્ષુઓને ઘેર–મુમુક્ષુઓના હૃદયમાં–ટાણું આવ્યું છે. નખોદમાં નખોદ હોય, તે પણ પુંરૂષોત્તમ માસમાં જરા નવરો પડી કાંઇ સત્કર્મ કરે.

ગમે તે ધર્મ અગર સંપ્રદાયમાં હોઇએ, તોપણ 'रुचीनां वैचित्र्यादृजुकुटिलनानापथजुषाम् (મહિમ્નસ્તોત્ર) વિગેરે કહે છે કે–ઇશ્વરને પામવાનો સૌનો પ્રયત્ન છે. ઋગ્વેદ પણ કહે છે કે—एकं सद् विप्राः बहुधा वदन्ति ॥ તે એકજ છે. અને ઋષિઓએ તેમનું ઘણા રૂપે વર્ણન કર્યું છે. यम् शैवाः समुपासते शिव इति, ब्रह्मेति वेदान्तिनो । વિગેરે શ્લોકોથી વિદ્વાનો પણ કહે છે કે—જેને શિવના ઉપાસકો **શિવ** કહે છે, વેદાન્તિઓ જેને **બ્રહ્મ** કહે છે, વૈષ્ણવો જેને **વિષ્ણુ** અગર કૃષ્ણ કહે છે, રામના ઉપાસકો જેને **રામ** કહે છે, જૈનો જેને **અર્હન્** કહે છે, દેવીના ઉપાસકો જેને **જગદંબા** કહે છે, મુસલમાનો જેને **અલ્લાહ** કહે છે, ખ્રિસ્તિઓ જેને ગૉડ કહે છે. કોઇ તેને સગુણ સમજે છે, અને કોઇ તેને નિર્ગુણ સમજે છે; પણ તે તમામનો સાર તપાસીએ તો જણાય છે કે–તે એકનો એક જ છે—અનેક રૂપે બીરાજે છે, અનેક રૂપે સેવાય છે, અનેક રૂપે ભજાય છે. એક સ્રીને પોતાના પતિમાં ગમે તેટલો અનન્ય ભાવ હોય, પણ તેથી બીજા પુરૂષોની નિંદા કરવાનો હક્ક તે સ્રીને હોતો નથી. તે પ્રમાણે જ આપણને અમુક દેવમાં ગમે તેટલો અનન્ય ભાવ હોય, પણ તેથી બીજા દેવોની નિંદા કરવાનો આપણને હક્ક નથી. આટલું સમજાય તો અંદર અંદરનો રાગ દ્વેષ શમી જાય. જેમ વિરડામાંથી કચરો શમી ગયા પછી, પાણી નિર્મળ થઇ જાય છે, તેમ હૃદયમાં

સંશોધક અને ટીકાકાર:—ભટ્ટ રામશંકર મોનજી, મોક્ષમંદિર—અમદાવાદ.
પ્રકાશક:—ઝવેરી મણિલાલ મોહનલાલ, ડોસીવાળાની પોળ—અમદાવાદ.

મુદ્રણસ્થાન:—શ્રી હરિહર પ્રિ. વર્કસ, ચાર રસ્તા, પાંચકુવા—અમદાવાદ.
મુદ્રક:—[illegible]

આવો નઠારો કુભાવ-દ્વેષી ભાવ-જાગી ગયા પછી, હૃદયની નિર્મળતા આવે છે. આટલું સમજાય તો આ પુરૂષોત્તમ માસનો લાભ ઉત્તમ રીતે લઇ શકાય.

પુરૂષોત્તમ માસને મલ માસ કહ્યો છે. મલ એટલે પાપ. મલ માસ એટલે પાપ ધોવાનો મહિનો. ઋષિઓની ખુબી તો જુઓ. તિથીઓની વધઘટ કરીને, વ્યવહારના પુરમાં તણાતા જીવોને, બચાવી લેવાના હેતુથી, પુરૂષોત્તમ માસ રૂપી ખાસા ત્રીસ દીવસ અલગ કરી આપ્યા. અલગ કર્યા એટલે-આ માસમાં લગ્નક્રિયા, વાસ્તુક્રિયા વિગેરે લૌકિક કાર્ય થાયજ નહિ. એવું શાસ્ત્રદ્વારા નક્કી કરી આપ્યું. વળી આ લાભ દર ત્રણ ત્રણ વરસે મળે, એવી ગોઠવણ પણ કરી આપી, એટલે ઘાણીના બળદની માફક વૈતરૂં કરવાનું લખાવી લાવેલા જીવ પણ, આ તકે અમુક અંશમાં નવરા થઇ શકે. લગ્નાદિ ક્રિયાઓ બંધ હોવાથી, ધંધારોજગાર પણ અમુક અંશમાં મંદ હોય છે. સાંજ સવાર બેઉ ટંક રસોડામાં જોડાએલી બ્હેનો, સાંજે નવરી પડીને, શ્રીહરિને ભજી શકે છે. કારણ કે પુખ્ત ઉમરના જીવો આ માસમાં એક વખત જમતા હોય છે. ચોમાસાની ઋતુમાં જેમ જળ ભર્યા વાદળાં આકાશમાં ઉભરાય, તેમ આ ઋતુમાં-આ માસમાં-કથાકારો-કીર્તનકારો પ્રભુગુણાર્વિંદ રૂપી જળનો જ્યાં ત્યાં છંટકાવ કરતા જણાય છે-અનાયાસે મળી આવે છે.

રાજાને મળવાની સુંદર તક મળે, છતાં જે પુરૂષ તકની દરકાર ન કરે, તે કેવો ગણાય! પતિને મળવાની સુંદર તક મળે, છતાં જે સ્ત્રી તે તકની દરકાર ન કરે, તે સ્ત્રી કેવી ગણાય! તેજ પ્રમાણે જે મુમુક્ષુને હરિ ભજવાની આવી સુંદર તક મળે, છતાં તે તકની પરવા ન કરે, તે કેવો ગણાય! તે આપજ કહો.

કેટલાએક ભાઇઓ તથા બ્હેનો, જેઓ ફુરસદનો વાંક કાઢી બેસી રહે છે. તેઓ સાંભળો. 'વ્યવહારના કામ કરવા ફુરસદ ક્યાંથી લાવો છો? નાતો જમવા ક્યાંથી નવરા થાઓ છો? સગાનાં કામ કરવા નવરા થતા નથી? પંચમાં ફૂટલાઇ કરવા નવરા થતા નથી? સોનીને ત્યાં ઘરેણાં ઘડાવવા જતાં નવરા પડતા નથી? રાવબહાદુર થવા, અથવા મ્યુનીસીપલ કમીટીમાં મેમ્બર થવા, આકાશ પાતાળ એક કરો છો, તે વખતે કયાંથી નવરા પડો છો?' સાંભળો-એક બડાસાહેબનું દ્રષ્ટાંત આપું:—

એક બડા સાહેબ મરણ પથારીમાંથી સીવીલ સર્જનને પુછે છે—

Well Dr.! what, am I to die?—(કેમ, ડૉક્ટર! હું મરવાનો છઉં?—હું બચું એવું આપને લાગતું નથી?)

સીવીલસર્જન—Yes–yes, you are to die. Remember your God (હા–હા તમે મરવાના છો–પ્રભુને યાદ કરો.)

અમલદાર—I have done everything, but I have forgotten God only.–(હું બધું કરી ચુકયો છઉં–માત્ર ભગવાનને જ ભૂલી ગયો છઉં.)

સીવીલસર્જન—Very wonderful. Serious loss–serious offence (ઘણુંજ નવાઈ જેવું, ભયંકર ખોટ, અને ગંભીર ગુન્હો.)

યાદ રાખજો–આપણું સૌનું આવું જ 'વંડરફુલ' છે. આપણી પણ સોમાં નવાણુની ભુલ થાય છે–સંસારીક તમામ વાતમાં હાથી જેવા છઇએ, અને ભગવાનની વાતમાં કીડી જેવા છઇએ. ચેતશો નહીં તો મોત વખતે ભયંકર ગભરામણુ થશે. રાજારાણા હશો–મોટરમાં દોડતા હશો–એરોપ્લેનમાં ઉડતા હશો–તોપણુ–મરવું પડશે.

શાસ્ત્ર ચોખ્ખું કહે છે કે—

ऋणमोचनकर्तारः, पितुः सन्ति सुतादयः ।
बन्धमोचन कर्ता तु, स्वस्मादन्यो न कश्चन ॥

અર્થ—માથે દેવું હશે, તો તે દેવામાંથી પુત્રાદિ મુક્ત કરશે, પણુ જન્મ મરણુના બંધનમાંથી પોતાના શિવાય અન્ય કોઇ કામ આવે તેમ નથી.

માટે આપણે ગમે તે હોઇએ–સ્ત્રી અગર પુરૂષ–નિર્ધન અગર ધનવાન્ રાજા અગર પ્રજા–પણુ ભવબંધમાંથી મુક્ત થવા માટે, આપણે પોતેજ પ્રયત્ન કરવો જોઇએ. વળી બીજી વાત કહી દઉં–આજકાલ કરતાં સમય પૂરો થઇ રહેશે, અને આજ છે એવી કાલ નથી. કારણુ કે—

પદ—'અજવાળે દેખાતું નથી–અંધારે શું કરશો રે?'

શરીર આરોગ્ય છે. ખાવા મુઠી અનાજ છે, છતાં સાધન સાધી શકતાં નથી, ત્યારે શરીર રોગી હશે–અગર શેઠ મટી ગુમાસ્તા બનશો, ત્યારે શું કરશો? આ દેહમાંથી છુટીને દેવ થાઓ, તોપણુ ભવબંધ કાપવાનું સાધન કયાંઇ મળે તેમ નથી. થોડું લખ્યું ઘણું કરી માનશોજી.

થોડા સમયમાં, અને થોડી તકલીફે, આ યુગમાં શ્રીહરિને મેળવી આપે, એવી જ્ઞાનયુક્ત કિર્તન–ભક્તિ છે–શ્રીરામ અને શ્રીકૃષ્ણુના ગુણાવિંદ છે. નરસિંહ મહેતા પ્રભાત રાગમાં ગાય છે કે—

સકળ તીરથ શ્રી કૃષ્ણ કીર્તન કથા, હરિતણા દાસ જ્યાં હેતે ગાયે.
કૃષ્ણ કીર્તન વિના નર સદા સૂતકી, વિમળ કીધે વપુ શુદ્ધ ન હોયે.

× × × × ×

હરિહરિ રટણ કર કઠણ કળી કાળમાં, દામ બેસે નહિં ને કામ સરશે;
ભક્ત આધિન છે શ્યામ સુંદીર સદા, તે તારાં કારજો સિદ્ધ કરશે—હરિ૦
અલ્પ સુખ સારૂ શું મૂઢ ફૂલ્યો ફરે, શીરપર કાળે રહ્યો દંત કરડે;
પામર પલકની ખબર તુજને નથી, મૂઢ શું જોઇને મુછ મરડે ?—હરિ૦
પરપંચ પરહરો—સાર હૃદયે ધરો, ઉચરો નિજ મુખે અચળ વાણી;
નરસૈયા હરિતણી ભક્તિ ભૂલીશમાં, ભક્તિ વિના બધું ધૂળધાણી—હરિ૦

લ્યો ત્યારે ઘણુજ હેતથી જયશ્રીકૃષ્ણ.

સંવત ૧૯૮૨ ફુલડોલ ઓચ્છવ
મોક્ષમંદીર—અમદાવાદ.

લી. રામશંકર મોતીજી શુક્લ.

પ્રભુ કેવા ?

न तत्र चक्षुर्गच्छति, न वाग्गच्छति नो मनो ।
न विद्मो न विजानीमो—यथैतदनुशिष्यात् ॥
अन्यदेव तद्विदिता—दथोविदितादधि ।
इति शुश्रुम पूर्वेषां, ये नस्तद्व्याचचक्षिरे ॥

[કઠોપનિષદ]

અર્થ—'ત્યાં આંખની ગતી નથી, એટલે તેને આંખ જોઈ શકતી નથી. વાણીની પણ ગતી નથી—વાણી તેનું વર્ણન કરી શકતી નથી. મનની ગતી નથી, અમે તેને જાણતા નથી, તેમ શી રીતે તે બીજાને જણાવાય તે પણ અમે જાણતા નથી, વિદિતથી તે અન્ય છે, અવિદિતથી તે અધિક છે.' જેમણે અમને પૂર્વે બ્રહ્મ સંબંધી વાત કરી હતી, તેમની પાસેથી અમે આ પ્રમાણે સાંભળ્યું છે.

आनन्दकानने काश्यां, तुलसी जंगमस्तरुः ।
कवितामञ्जरी तस्य, भक्तभ्रमरचुम्बिता ॥

[મધુસૂદન]

અર્થ—કાશીરૂપી સુખકર બગીચામાં, તુલસીદાસ રૂપી જંગમ વૃક્ષ છે. તે વૃક્ષ ઉપર આવેલી કવિતા રૂપી મંજરી–માંજર છે. તેનું પાન–તેમાં રહેલા રસનું પાન–ભક્તો રૂપી ભ્રમરો સદા કરે છે.

મંગળાચરણ.

દોહરાઃ—સદ્‌ગુરૂ ચરણ સરોજ રજ, નિજ મન મુકુર સુધાર;
વરણવું રઘુવર વિમલ યશ, જો દાયક ફલ ચાર. સીયા૦ ૧
તુલસીકૃત રામાયણ, રામ કથા અનુસાર;
પ્રેમે ગાદી પાથરૂં, આવોને પવનકુમાર. સીયા૦ ૨
આવો હનુમન્ત બિરાજીએ, કથા સુનહુ ઇતિહાસ;
તુમ સેવક રઘુવીરકે, મેં તુમ ચરણકે દાસ. સીયા૦ ૩
સમરૂં માતા સરસ્વતી, વાણી અવિચળ આપ;
ગાઉં ગુણ ગોવીંદના, ટળે ભવોભવ તાપ. સીયા૦ ૪

સોરઠાઃ—વંદો ગુરૂપદ કંજ, કૃપાસિન્ધુ નર રૂપ હરિ;
મહામોહ તમ પુંજ, જાસુ બચન રવિકર નિકર. સીયા૦ ૫
પ્રગટ વિશંભર નાથ, સકલ વિશ્વપાલન સદા;
વ્રજ ગોપીનકે ધામ, સો ગોરસ ચોરી કરત. સીયા૦ ૬
નિરખિ નિરખિ પ્રભુ રૂપ, બ્રહ્માદિ વિનતિ કરત;
જય જય ત્રિભુવન ભુપ, પાહિ પાહિ શરણાગત. સીયા૦ ૭
કઠિન પ્રેમકો પંથ, જહાં નેમકી ગતિ નહી;
કહત સકલ સદ્‌ગ્રન્થ, પ્રેમભાવસેં વશ હરી. સીયા૦ ૮

વિશ્વામિત્ર રામ દર્શન.

દોહરો:—ઇહિ વિધિ કરત મનોરથ, જાત ન લાગિ વાર;
કરિ મજ્જન સરયુ સલિલ, ગયે ભૂપ દરબાર. સીયા૦

ચો:—મુનિ આગમન સુના જબ રાજા, મિલન ગયેઉ લે વિપ્રસમાજા;
કરી પ્રણામ મુનિહિ સન્માની, નિજ આસન બેઠારે આની.
ચરણ પખારિ કીન્હ અતિપૂજા, મોસમ આજ ધન્ય નહિં દૂજા;
વિવિધ ભાંતિ ભોજન કરવાવા, મુનિવર હૃદય હર્ષ અતી પાવા.
પુનિ ચરણુન મેલે સુત ચારી, રામ દેખી મુનિ વિરતિ વિસારી;
ભયે મગન દેખત મુખ શોભા, જનુ ચકોર પૂરણ શશિ લોભા.
તબ મન હર્ષિ બનચ કહે રાઉ, મુનિ! અસ કૃપા કીન્હ નહિં કાઉ.
કેહિ કારણ આગમન તુમ્હારા, કહહુ સો કરત ન લાવહું બારા.
અસુર સમુહ સતાવહિ મોહિ, મેં યાચન આયેઉ નૃપ તોહિ;
અનુજ સમેત દેઉ રઘુનાથા, નિશિચરવધ મેં હોઉં સનાથા.

દોહરો:—દેહુ ભૂપ! મન હર્ષિતહિ, તજહું મોહ અજ્ઞાન;
ધર્મ સુયશ નૃપ તુમ કહૅં, ઇન કહૅં અતિ કલ્યાન. સીયાવર૦

ચો:—સુનિ રાજા અતિ અપ્રિય બાની, હૃદયકંપ મુખદ્યુતિ કમુલાનિ;
ચોથે મન પાયઉ સુત ચારી, વિપ્ર! વચન નહિં કહેઉ વિચારી.
માંગહુ ભૂમિ–ધેનુ–ધનકોશા, સર્વસ દેઉ આજ તજી રોષા;
દેહ પ્રાણ તે પ્રિય કછુ નાંહિં, સોઉ મુનિ! દેઉ નિમિષ એકમાંહિ.
સબસુત પ્રિય મોહિ પ્રાણકી નાઈં, રામ દેત નહિં બને ગુંસાઇં;
કહૅં નિશિચર અતિઘોર કઠોરા, કહાં સુંદર સુત પરમ કીશોરા*
'સુનિ નૃપ ગીરા પ્રેમરસ સાની, હૃદય હર્ષ માના મુનિ જ્ઞાની;
તબ વસિષ્ઠ બહુવિધિ સમુજાવા, નૃપ સંદેહ નાશ કહૅં પાવા.
અતિઆદર દોઉ તનય બુલાયે, હૃદય લાય બહુ ભાન્તિ સિખાયે;
મેરે પ્રાણનાથ સુત દોઉ, તુમ મુનિ પિતા આન નહિં કોઉ.

---

*अजो नित्यः शाश्वतोऽयं पुराणो, न हन्यते हन्यमाने शरीरे। (કઠોપનિષદ્)
सर्वेंद्रियगुणाभासं, सर्वेंद्रियविवर्जितम्। (શ્વેતાશ્વતરોપનિષદ્)
असक्तं सर्वभृच्चैव, निर्गुणं गुणभोक्तृ च॥ (ગીતા અ. ૧૩–૧૪)

પરમ ધર્મ.

(લક્ષ્મણ કેવટ સંવાદ)

यदा ते मोहकलिलं, बुद्धिर्व्यतितरिष्यति ।
तदा गंतासि निर्वेदं, श्रोतव्यस्य श्रुतस्य च ॥ ५२ ॥

(ગીતા અ. ૨)

ચો:—બોલે લષણ મધુર મૃદુ બાની, જ્ઞાન વિરાગ ભક્તિ રસસાની;
કાહુ ન કોઉ સુખદુ:ખકર દાતા, નિજ કૃત કર્મ ભોગ સબ ભ્રાતા.
યોગ વિયોગ ભોગ ભલ મંદા, હિત અનહિત મધ્યમ ભ્રમ ફંદા;
જન્મ મરણુ જહાં લગિ જગ જાલુ, સંપતિ વિપતિ કર્મ અરૂ કાલુ.
ધરણિ–ધામ ધન–પુર–પરિવારૂ, સ્વર્ગ નર્ક જહાં લગિ વ્યવહારૂ;
દેખિય સુનિય ગુણિય મનમાંહિ, માયા કૃત પરમારથ નાહિં.

દોહરો:—સ્વપ્ને હોઇ ભિખારિ નૃપ, રંક નાક પતિ હોઇ;
જાગે લાભ ન હાનિ કછુ, તિમિ પ્રપંચ જીય જોય. સીયા૦

[દૃષ્ટાંત–તારાચંદ દિશાવળનું મહેમદાવાદમાં–પથારીમાં–ભ્રમ]

ચો:—અસ વિચારી નહિ કિજીય રોષુ, કાહુહિ વાદિ ન દેઇએ દોષુ;
મોહ નિશા સબ સોવ નિહારા, દેખહિ સ્વપ્ન અનેક પ્રકારા.
યહિ જગ યામિની જાગહિ યોગી, પરમારથી પ્રપંચ વિયોગી;

या निशा सर्वभूतानां, तस्यां जागर्ति संयमी ।
यस्यां जाग्रति भूतानि, सा निशा पश्यतो मुनेः ॥ ६९ ॥

(ગીતા અ. ૨)

જાનિય તબહિ જીવ જગ જાગા, જબ સબ વિષય વિલાસ વિરાગા.
હોઇ વિવેક મોહભ્રમ ભાગા, તબ રઘુનાથ ચરણુ અનુરાગા;
સખા પરમ પરમારથ એહુ, મન ક્રમ બચન રામપદ નેહુ.

એટલા માટેજ કહે છે કે—

ચો:—પુત્રવતી યુવતી જગ સોઇ, રઘુવર ભક્ત જાસુ સુત હોઇ.

[નોંધ—તુલસીકૃત રામાયણનો વિશેષ રસ પીવો હોય તેમણે મોક્ષવાણી વાંચવી. આ પ્રસંગો તેમાંથી છે.]

કેવટ આખ્યાન.

व्याधस्याचरणं ध्रुवस्य च वयो, विद्या गजेंद्रस्य का।
कुब्जाया किमु नामरूपमधिकं, किं तत्सुदाम्नो: धनम् ॥
का जातिर् विदुरस्य यादवपते–रुग्रस्य किं पौरुषं।
भक्त्या तुष्यति केवलं न तु गुणैर्–भक्तिप्रियो माधवः ॥

ચોઃ—જાસુ વિયોગ વિકલ પશુ ઐસે, પ્રજા માતુપિતુ જીવહિ કૈસે;
વર વસ રામ સુમંત્ર પઠાયે, સુરસરી તીર આપુ ચલી આયે.
માંગી નાવ ન કેવટ આના, કહેઉ તુહ્માર મરમ મેં જાના;
ચરણુ કમલરજ કહુ સબ કોઇ, માનુષ કરણી મુરી કછુ હોઇ.
છુઅત શીલા ભઇ નારી સુહાઇ, પાહુનતે ન કાઠ કઠીનાઇ;
તરણીહુ મુની ઘરની હુઇ જાઈ, વાટ પરે મોરી નાવ ઉડાઈ.
યહુ પ્રતિપાલોં સબ પરિવારૂ, નહિં જાનો કછુ ઔર કબારૂ;
જો પ્રભુ અવશી પારંગા ચહહુ, મોહિપદ પદ્મ પખારન કહહુ.

છંદઃ—પદ પદ્મ ધોઈ ચઢાઈ નાવ, ન નાથ ઉતરાઇ ચહોં,
મોહિ રામ રાઉરી આની દશરથ, શપથ સબ સાચી કહોં.
વરૂ તીર મારહિ લછણુપેં, જબ લગી ન પાંવ પખારીહું,
તબ લગી ન તુલસીદાસ નાથ કૃપાલુ પાર ઉતારીહું.

સોરઠોઃ—સુની કેવટકે બૈન, પ્રેમ લપેટે અટપટે;
વિહુંસે કરણા અયન, ચિતૈ જાનકી લછણુ સન.

ચોઃ—કૃપાસિંધુ બોલે મુસકાઇ, સોઇ કરહુ જેહિ નાવ ન જાહિ;
વેગી આની જલ પાત્ર પખારૂં, હોત વિલંબ ઉતારહુ પારોં.
જાસુ નામ સુમીરત એક વીરા, ઉતરહિ નર ભવસિંધુ અપારા;
સો કૃપાલુ કેવટહિ નીહોરા, જેહી જગ કિયે તિહુ પગતે થોરા.
પદનખ નીરખી દેવ સરી હરખી, સુની પ્રભુ બચન મોહમતિ કરતિ;
કેવટ રામ રજાયસુ પાવા, પાની કઠઉતા ભરિ લઇ આવા.
અતિ આનંદ ઉમંગી અનુરાગા, ચરણ સરોજ પખારન લાગા;
વર્ષિં સુમન સુર સકલ સિરાહી, યહિસમ પુણ્યપુંજ કોઉ નાહિ.

રાવણુ મારીચ પ્રસંગ.

ચોઃ—દશમુખ ગયેઉ જહાં મારીચા, નાય માથ સ્વારથરત નીચા;
નમન નીચકી અતિ દુઃખદાઇ, જિમિ અંકુશ ધનુ ઉરગ બિલાઇ;
ભયદાયક ખલકી પ્રિય બાની, જિમિ અકાલકે કુસુમ ભવાનિ!

દોહરોઃ—કરી પુજા મારીચ તબ, સાદર પૂછી બાત;
કવન હેતુ મન વ્યગ્ર અતિ, એકસર આયેઉ તાત. સીયાવર૦

ચોઃ—દશમુખ સકલ કથા તેહિ આગે, કહી સહીત અભિમાન અભાગે;
હોહુ કપટ મૃગ તુમ છલકારી, જેહિ બિધિ હરિ આનો નૃપનારી.
તેહિ પુનિ કહા સુનુ દશશીશા, તે નરરૂપ ચરાચર ઇશા;
તાસોં તાત વૈર નહિં કીજે, મારે મરીએ જિયાયે જીયે.
મુનિ મખ રાખન ગયઉ કુમારા, વિનુફર શર રઘુપતિ મોહિ મારા;
શત યોજન આયઉ પલમાંહિ, તિન સન વૈર કીયે ભલ નાંહિ.
ભઇ મતિ કીટ ભૃંગકિ નાંઇ, જહું તહું મેં દેખોં દોઉ ભાઇ.

[રામબાણુ વાગ્યાં હોય તે જાણે—તાજપુરના ધનપાલનો મંદવાડ
અને ચોરાશીની માનતા.]

જો નર તાત તદપિ અતિ શૂરા, તિનહિ વિરોધ ન આઇહિ પૂરા.

× × × × ×

'રા' અસ નામ સુનત દશકંધર! રહત પ્રાણુ નહિં મમ ઉર અંતર.
જાહુ ભવન કુલકુશલ વિચારી, સુનત બોધ હિન્હેસિ બહુ ગારી.

[સુઘરીનો વાંદરને ઉપદેશ, અને સુઘરીના માળાનો ભંગ.]

શુરૂ જિમિ મૂઢ! કરસિ મમ બોધા? કહુ જગ મોહિ સમાન કો યોધા?*

---

* न मां दुष्कृतिनो मूढाः, प्रपद्यंते नराधमाः ।
माययाऽपहृतज्ञाना, आसुरं भावमाश्रिताः ॥ १५ ॥
नाहं प्रकाशः सर्वस्य, योगमायासमावृतः ॥
मूढोऽयं नाभिजानाति, लोको मामजमव्ययम् ॥ २५ ॥ (ગીતા અ. ૭)
अवजानंति मां मूढा, मानुषीं तनुमाश्रितम् ।
परं भावमजानंतो, मम भूतमहेश्वरम् ॥ ११ ॥ (ગીતા અ. ૯)

તબ મારીચ હૃદય અનુમાના, શઠહિં વિરોધ નહિં કલ્યાના;
શસ્ત્રી-મર્મી-પ્રભુ-શઠ-ધની, વૈદ્ય બંદિ કવિ માનસ ગુની.

ઉભય ભાંતિ દેખા નિજ મરણા, તબ તાકેસિ રઘુનાયક શરણા;
ઉત્તર દેત મોહિ વધહિ અભાગે, કસ ન મરૌં રઘુપતિ શર લાગે.

અસ જિય જાની દશાનન સંગા, ચલા રામપદ પ્રેમ અભંગા;
મન અતિ હર્ષ જનાવ ન તેહી, આજુ દેખિહૌં પરમ સનેહિ.

રાવણ આમ કેમ બોલે છે ? નિશામાં છે ?

પદ.

માને છે મારૂં મારૂં રે—જાગીને જોને—
લલભાર નથી કાંઈ તારૂં રે—જાગીને જોને૦

માણેકને મોતી કેરી-દુકાનો જેણે માંડી,
હીંડ્યા લઇ ફુટી હાંડી રે—જાગીને જોને૦ માને છે૦

સંચરતા હાથી ઘોડા-હજારો જેની સાથે,
તે ચાલ્યા ખાલી હાથે રે—જાગીને૦

ભંડાર ધનના ભરીયા-ભૂપાળે બજવી ભાલા,
તે ચાલ્યા ઠાલા માલા રે—જાગીને૦

કીરતીઓ જેના નાણા-ની સંભળાતી કાને,
તે સુતા જઇ સમશાને રે—જાગીને૦

સંસાર સઘળો દેખી-ને ડરતો જેની શહેમાં,
તે ચોંટ્યા જઇને ચહેમાં રે—જાગીને૦

રૂષિરાજ કહે રૂદિયામાં-રહેનારો જેથી રીઝે,
કામો તો એવા કીજે રે—જાગીને૦

રામ હનુમાન મિલાપ.

ચોઃ–આગે ચલે બહુરિ રઘુરાઇ, રૂષ્યમૂક પર્વત નિયરાઇ;
તહૈં રહ સચિવ સહિત સુગ્રિવા, આવત દેખી અતુલબલ સીંવા.
અતી સભીત કહ સુનુ હનુમાના, પુરૂષ યુગલ બલરૂપ નિધાના;
ધરિ બટુરૂપ દેખતે જાઇ, કહિ સુજાન જિય સેન બુઝાઇ.
પઠવા બાલિ હોય મન મૈલા, ભાગૌં તુરત તજૌં યહ શૈલા;
વિપ્રરૂપ ધરિ કપિ તહૈં ગયેઉ, માથ નાય પૂછત અસ ભયઉ.
કો તુમ શ્યામલ ગૌર શરીરા, ક્ષત્રિય રૂપ ફિરહુ વન વીરા ?
કઠિન ભૂમિ કોમલ પદ ગામી, કવન હેતુ વન વિચરહુ સ્વામિ ?
મૃદુલ મનોહર સુંદર ગાતા, સહત દુઃસહ વન આતપ બાતા;
કો તુમ તીન દેવનમહૈં કોઉ ? નર નારાયણુ કો તુમ દોઉ ?
દોઃ–જગકારણુ તારણુ ભવહિ, ભંજન ધરણિ ભાર;
કોઇ તુમ અખિલ ભુવનપતિ ? લીન્હ મનુજ અવતાર ? સીયાવર૦
ચોઃ–હૅંસી બોલે રઘુવંશ કુમારા, વિધિકર લિખા કો મેટનહારા !
કોશલેશ દશરથકે જાયે, હમ પિતુ બચન માની વન આયે.
નામ રામ લક્ષ્મણુ દોઉ ભાઇ, સંગ નારી સુકુમારી સુહાઇ;
યહૈં હરિ નિશિચર બૈદેહી, ખોજત વિપ્ર ફિરહિં હમ તેહી.
આપન ચરિત કહા હમ ગાઇ, આપ કહહુ નીજ કથા બુઝાઇ;
પ્રભુ પહિચાની પર્યો ગહિ ચરણા, સો સુખ ઉમા જાય નહિં વરણા.
પુલકિત તનુ મુખ આવ ન વચના, દેખત રૂચિર વેશકી રચના;
પુનિ ધીરજ ધરિ અસ્તુતિ કીન્હા, હર્ષ હૃદય નિજ નાથહિ ચિન્હા.
મોર ન્યાઉ મેં પુછયા સાંઇ, તુમ કસ પૂછહું નરકી નાંઇ ?
તવ માયાવશ ફીરૌં ભુલાના, તાતે મેં નહિં પ્રભુ પહિચાના.
દોઃ–એક મંદમેં મોહવશ, કુટિલ હૃદય અજ્ઞાન;
પુનિ પ્રભુ મોહિ વિસારેહુ, દિનબંધુ ભગવાન—સીયાવર૦
સુનો કપિ જિય જાન જનિ ઉના, તેં મમ પ્રિય લક્ષ્મણુતે દૂના,
*સમદર્શી મોહી કહ સબ કોઉ, સેવક પ્રિય અનન્ય ગતિ હોઉ.

---

*समोऽहं सर्वभूतेषु, न द्वेष्योऽस्ति न प्रियः ।
ये भजंति तु मां भक्त्या, मयि ते तेषु चाप्यहं ॥२९॥ (ગીતા અ. ૯)

. સુગ્રીવની વૈરાગ્ય વૃત્તિ.

ઉપજા જ્ઞાન બચન તબ બોલા, નાથકૃપા મન ભયઉ અડોલા;
સુખ સંપત્તિ પરિવાર બડાઇ, સબ પરિહરિ કરિહોં સેવકાઇ.
યહ સબ રામ ભકિતકે બાધક, કહહિ સંત તવ પદ અવરાધક;
શત્રુ મિત્ર સુખદુઃખ જગમાંહિ, માયાકૃત પરમારથ નાંહિં.
બાલિ પરમહિતુ જાસુ પ્રસાદા, મિલે રામ તુમ શમન વિષાદા;
સ્વપ્નેહુ જેહિ સંમે હોઇ લરાઇ, જાગે સમુજત મન સકુચાઇ.
અબ પ્રભુ કૃપા કરહુ ઇહિ ભાંતિ, સબ તજી ભજન કરૌં દીનરાતી;
સુનિ વિરાગ-સંયુત કપિ વાણી, બોલે વિહૅંસી રામ ધનુ પાણી.
'જો કછુ કહા સત્ય સબ સોઇ, સખા વચન મમ મૃષા ન હોઇ;'
નટ મર્કટ ઇવ સબહિં નચાવત, રામ ખગેશ વેદ અસ ગાવત.*

સુગ્રીવનો પશ્ચાતાપ.

ચૌ:-નાથ વિષયસમ મદ કછુ નાંહિ, મુનિ મન મોહ કરે ક્ષણુમાંહિ;
અતિશય પ્રબલ દેવ તવ માયા, છુટ જબહિં કરહુ તુમ દાયા.

दैवी ह्येषा गुणमयी, मम माया दुरत्यया ।
मामेव ये प्रपद्यंते, मायामेतां तरंति ते ॥ १४ ॥ (ગીતા અ. ૭)

[વણજારાની કુતરી વણજારાના ઓળખીતાને ન ભસે, બાકી બીજાને ફાડી ખાય.]

વિષય વિવશ સુર નર મુનિ સ્વામિ, મેં પામર પશુ કપિ અતી કામી;
નારી નૈનશર જાહિ ન લાગા, ઘોર ક્રોધ તમ નિશિ સો જાગા.

तावन्महत्त्वं पांडित्यं, विवेकित्वं कुलीनता ।
यावज्ज्वलति नाङ्गेषु, हन्ति पंचेषु पावकः ॥ ५८ ॥

માલિનિવૃત.

भवति वचसि संग-त्यागमुद्दिश्य वार्ता, श्रुतमुखरमुखानां, केवलं पण्डितानाम् ।
जघनमरुणरत्न-ग्रन्थिकाञ्चीकलापम्, कुवलयनयनानां, को विहातुं समर्थः ॥ ५ ॥

ભાવઃ-પંડિતો સ્રીના ત્યાગની વાત મુખથી કરે, પણ હૃદયથી સ્રીનો ત્યાગ કરી શકે નહિ.

---

*ईश्वरः सर्वभूतानां, हृद्देशेऽर्जुन तिष्ठति ।
भ्रामयन्सर्वभूतानि, यंत्रारूढानि मायया ॥ ६१ ॥ (અ. ગીતા ૧૮)

વસંતતિલકાવૃત.

मत्तेभकुंभदलने भुवि सन्ति शूराः, केचित्प्रचंडमृगराज—वधेऽपि दक्षाः ।
किन्तु ब्रवीमि बलिनां पुरतः प्रसह्य, कन्दर्पदर्पदलने विरला मनुष्याः ॥ ६ ॥

(ભર્તૃહરિ)

લોભપાશ જેહિ ગર ન બંધાયા, સો નર તુમ સમાન રઘુરાયા;
યહ ગુણ સાધનતે નહિં હોઇ, તુમ્હારી કૃપા પાવ કોઈ કોઇ.

રામ વાલી સંવાદ.

ચોઃ—ધર્મ હેતુ અવતરેઉ ગુસાંઇ, મારેઉ મોહિ વ્યાધકી નાંઇ;
મૈં વૈરી સુગ્રીવ પિયારા, કારણ કવન નાથ મોહિ મારા.
અનુજ વધુ ભગિની સુતનારી, સુન શંઠ યે કન્યા સમચારી;
ઇન્હી કુદૃષ્ટિ વિલોકે કોઇ, તાહિ વધે કછુ પાપ ન હોઇ.
મૂઢ તોહિ અતિશય અભિમાના, નારિ સીખાવન ધરસી ન કાના;
મમ ભુજબલ આશ્રિત તેહિ જાની, મારા ચહસી અધમ અભિમાની.
દોઃ—સુનહુ રામ સ્વામિ સુભગ, ચલ ન ચાતુરિ મોરી;
પ્રભુ અજહું મૈં પાતકી? અન્તકાલ ગતિ તોરી. સીયાવર૦
ચોઃ—સુનત રામ અતિ કોમલ બાની, વાલી શીશ પરસેઉ નીજ પાની;
અચલ કરૌં તનુ રાખહુ પ્રાના, વાલી કહા સુનુ કૃપાનિધાના.
જન્મ જન્મ મુનિ યતન કરાહિં, અન્ત રામ કહિં આવત નાહિં.
જાસુ નામબલ શંકર કાશી, દેત સબહિ સમ ગતિ અવિનાશી;
મમ લોચન ગોચર સોઇ આવા, બહુરિકિ પ્રભુ અસ બનહિંબનાવા.
છંઃ—સો નયન ગોચર, જાસુ ગુણ, નિત નેતિ કહિ શ્રુતિ ગાવહિં;
જીતિ પવન મન, ગો નિરસ કરી, મુની ધ્યાન કબહું કિ પાવહી.
મોહિ જાનિ અતિ, અભિમાન વશ, પ્રભુ કહેઉં રાખું શરિરહિં;
અસ કવન શઠ હઠી, કાટિ સુરતરૂ, વારિ કરહિં કરીરહિ.
અબ નાથ કરિ કરૂણા વિલોકહું, દેહું યહ વર માંગઉ;
જેહિ યોનિ જન્મઉ કર્મ વશ, તહૂં રામપદ અનુરાગઉ.
યહ તનય મમ સમ વિનય બલ, કલ્યાણ પદ પ્રભુ લીજીએ;
ગહિ બાંહ સુર નરનાહ અંગદ, દાસ અપનો કીજીએ.

હનુમાન બિભિષણ મિલાપ.

ચોઃ—ભુવન એક પુનિ દીખ સુહાવા, હરિ મંદિર તહુઁા ભિન્ન બનાવા;
રામ નામ અંકિત ગૃહ સોહા, વરણી ન જાય દેખી-મન મોહા.

દોઃ—રામ નામ અંકિત ગૃહ, શોભા વરણી ન જાય;
નવ તુલસીકે વૃન્દ બહુ, દેખી હરખે કપિરાય. સીયાવર૦

ચોઃ—લંકા નિશીચર નિકર નિવાસા, ઇહુઁા કહાં સજ્જન કરવાસા;
મન મહુઁ તર્ક કરન કપિ લાગે, તાહિ સમય બિભીષણુ જાગે.
રામ નામ તેહિ સુમિરણુ કિન્હા, હૃદય હર્ષિ કપિ સજ્જન ચિન્હા;
ઇહિ સન હઠ કરિહૌ પહિચાની, સાધુ તે હોય ન કારજ હાનિ.
વિપ્રરૂપ ધરી વચન સુનાયે, સુનત બિભીષણુ ઉઠી તહિં આયે;
કરિ પ્રણામ પૂછી કુશલાઇ, વિપ્ર કહહુ નિજ કથા બુઝાઇ.
કી તુમ હરિ દાસનમેં કોઇ, મોરે હૃદય પ્રીતિ અતિ હોઈ;
કી તુમ રામ દીન અનુરાગી, આયહુ મોહિં કરન બડ ભાગી.

દોઃ—તબ હનુમંત કહી સબ, રામ કથા નિજ નામ;
સુનત યુગલ તન પુલક મન, મગન સુમિરિ ગુણગ્રામ. સીયા૦

ચોઃ—સુનહુ પવનસુત રહનિ હમારી, જિમિ દશનન્હમેં જીભ બિચારી;
તાત કબહુ મોહિ જાનિ અનાથા, કરિહહિં કૃપા ભાનુકુલ નાથા.
તામસ તનુ કછુ સાધન નાહિ, પ્રીતિ ન પદસરોજ મનમાંહિ;
અબ મોહિં ભા ભરોસ હનુમંતા. બિનુ હરિકૃપા મિલહિં નહિ સંતા.
જો રઘુવીર અનુગ્રહ કીન્હા, તો તુમ મોહિ દરશ હઠી દીન્હા;
સુનહુ બિભીષણુ પ્રભુકી રીતિ, કરહિં સદા સેવકપર પ્રીતિ.

બિભીષણુ રાવણુ સંવાદ.

सुलभाः पुरुषा राजन्, सततं प्रियवादिनः ।
अप्रियस्य च पथ्यस्य, वक्ता श्रोता च दुर्लभः ॥ ३७ ॥

(વાલ્મીકિ અરણ્યકાંડ ૩૭)

દોઃ—સચીવ વૈદ્ય ગુરૂ તીન જો, પ્રીય બોલહી ભય આશ;
રાજધર્મ તનુ તીનકર. હોય વેગહિ નાશ. સીયાવર૦

ચોઃ—જો આપન ચહહુ કલ્યાનાં, સુયશ સુમતિ શુભ ગતિ સુખ નાના;
તો પરનારી લીલાર ગુંસાઈ, તજો ચોથ ચંદાકી નાંઇ.
ચૌદહ ભુવન એક પતી હોઇ, ભુત દ્રોહ તિષ્ટે નહીં સોઇ;
ગુણસાગર નાગર નર જોઉ, અલ્પ લોભ ભલ કહે ન કોઉ.

દોઃ—કામ ક્રોધ મદ લોભ સબ, નાથ નરક કર પંથ;
સબ પરીહરી રઘુવીર પદ, ભજહુ કહહિં સદ્‌ગ્રંથ. સીયાવર૦

ચોઃ—તાત રામ નહીં નર ભુપાલા, ભુવનેશ્વર કાલહુ કર કાલા;
બ્રહ્મ અનામય અજ ભગવંતા, વ્યાપક અજીત અનાદી અનંતા.
ગોદ્વિજ ધેનુ દેવ હિતકારી, કૃપાસિંધુ માનુષ તનુ ધારી;
જનરંજન ભંજન ખલ વ્રાતા, વેદ ધર્મ રક્ષક સુરત્રાતા.
તાહી વૈર તજી નાઇયમાથા, પ્રણુતારતીભંજન રઘુનાથા;
દેહુ નાથ પ્રભુ કહૅં વૈદેહી, ભજહુ રામ વિનુ હેતુ સનેહી.
શરણુ ગયે પ્રભુ તાહુ ન ત્યાગા, વિશ્વદ્રોહકૃત અઘ જેહિ લાગા;
જાસુનામ ત્રય તાપ નસાવન, સોઇ પ્રભુ પ્રગટ સમુઝી જીય રાવન.

દોઃ—બાર બાર પદ લાગહું, વિનય કરહું દશ શીશ;
પરહરી માન મોહ મદ, ભજહુ કોશલાધીશ. સીયાવર૦

× × × × ×

ચોઃ—સુમતી કુમતી સબકે ઉર રહઇ, નાથ પુરાણુ નીગમ અસ કહઇ;
જહાં સુમતી તહૅં સંપતી નાના, જહૅાં કુમતી તહૅં વિપતી નીદાના.

आदित्यस्य गतागतैरहरहः, संक्षीयते जीवितं ।
व्यापारैर्बहुकार्यभारगुरुभिः, कालो न विज्ञायते ॥
दृष्ट्वा जन्मजराविपत्तिमरणं, त्रासश्च नोत्पद्यते ।
पीत्वा मोहमयीं प्रमादमदिरा—मुन्मत्तभूतं जगत् ॥ ७ ॥

(વૈરાગ્ય શતક).

× × × × ×

ચોઃ—અસ કહી કીન્હેસી ચરણુ પ્રહારા, અનુજ ગહે પદ બારહીબારા.
ઉમા સંતકી યહી બડાઇ, મંદ કરત જો કરૈ ભલાઇ;
તુમ પીતુ સરીસ ભલે મોહી મારા, રામ ભજે હીત હોય તુમ્હારા.

બિભીષણ પ્રયાણ (લંકાથી સુવેલપુર).

का चिन्ता मम जीवने यदि हरिर्, विश्वम्भरो गीयते ।
नो चेदर्भकजीवनाय जननी-स्तन्यं कथं निःसरेत् ॥
इत्यालोच्य मुहुर्मुहुर्यदुपते, लक्ष्मीपते केवलम् ।
त्वत्पादाम्बुजसेवनेन सततं, कालो मया नीयते ॥ १ ॥

દોઃ—રામ સત્ય સંકલ્પ પ્રભુ, સભા કાલવશ તોરી;
મેં રઘુવીર શરણુ અબ, જાઉં દેઉ જનિ ખોરી. સીયાવર૦

ચોઃ—ચલેઉ હર્ષી રઘુનાયક પાહીં, કરત મનોરથ બહુ મન માંહી;
દેખીહૌં જાય ચરણુ જલ જાતા, અરૂણુ મૃદુલ સેવક સુખદાતા.
જે પદ પરસી તરી રૂષી નારી, દંડક કાનન પાવનકારી;
જે પદ જનકસુતા ઉર લાયે, કપટ કુરંગ સંગ ધરી ધાયે,
હરઉરસર સરોજ પદ જોઇ, અહો ભાગ્ય મેં દેખવ સોઇ.

દોઃ—જીન પાયનકી પાદુકા, ભરત રહે મન લાય;
તે પદ આજ વીલોકીહૌં, ઇન નયન અબ જાય. સીયાવર૦

ચોઃ—જાનિ ન જાય નિશાચરમાયા, કામરૂપ કેહી કારણુ આયા;
ભેદ હમાર લેન શઠ આવા, રાખીય બાંધી મોહી અસભાવા.
સખા નીતિ તુમ નીક વિચારી, મમ પણુ શર્ણાગત ભયહારી;
સુનિ પ્રભુ વચન હર્ષ હનુમાના, શરણાંગત વત્સલ ભગવાના.

× × × × ×

કોટી વિપ્ર વધ લાગહી જાહુ, આયે શરણુ તજૈં નહી તાહુ;
સન્મુખ હોય જીવ મોહી જબહી, જન્મ કોટીઅઘ નાશૌં તબહી.
પાપવંત કર સહજ સ્વભાઉ, ભજન મોર તેહી ભાવ ન કાઉ;
જો પૈ દુષ્ટ હ્રદય સો હોઇ, મોરે સન્મુખ આવકી સોઇ,
નિર્મલ મન જન સો મોહી પાવા, મોહી કપટછલ છીદ્ર ન ભાવા.

રામ બિભીષણ સંવાદ.

દોઃ—ઉભય ભાઁતી લે આવહુ, હંસ કહ કૃપાનીધાન;
જય કૃપાલુ કહી કાપ ચલે, અંગદાદી હનુમાન. સીયાવર૦
ચોઃ—દૂર હીતે દેખે દોઉ ભ્રાતા, નયનાનંદ દાનકે દાતા;
બહુાર રામ છબી ધામ વિલોકી, રહ્યો ઠઠકી ઇક પગ ટક રોકી.

× × × × ×

નયન નીર પુલકીત અતી ગાતા, મન ધરી ધીર કહી મૃદુ બાતા;
નિશીચર વંશ જન્મ સુર ત્રાતા ! નાથ ! દશાનન કર મેં ભ્રાતા,
સહજ પાપ–પ્રિય તામસ દેહા, યથા ઉલૂકહી તમપર નેહા.
દોઃ—શ્રવણ સુયશ સુની આયઉં, પ્રભુ ભંજન ભયભીર;
ત્રાહી ત્રાહી આરત હરણ, શરણ સુખદ રઘુવીર. સીયાવર૦
ચોઃ—કહું લંકેશ સહીત પરીવારા, કુશલ કુઠાહર વાસ તુમ્હારા;
ખલ મંડલી બસહુ દીન રાતી, સખા ધર્મ નિબહે કેહી ભાંતી.
મૈં જાનૌં તુમ્હારી સબ રીતી, અતીનય નિપુણ ન ભાવ અનીતિ,
વરૂ ભલવાસ નરક કર તાતા, દુષ્ટ સંગ જનિ દેઇ વિધાતા !
અબ પદ દેખી કુશલ રઘુરાયા, જો તુમ કીન્હ જાની જનદાયા.
દોઃ—તબ લગી કુશલ ન જીવ કહૂઁ, સપનેહુ મન વિશ્રામ;
જબ લગી ભજન ન રામકો, શોક ધામ તજી કામ. સીયાવર૦
ચોઃ—તબ લગી હૃદય બસત ખલ નાના, લોભ મોહ મત્સર મદમાના;
જબ લગી ઉર ન બસત રઘુનાથા, ધરે ચાપ સાયક કટી ભાથા.
મમતા તરૂણ તિમીર અંધીયારી, રાગ દ્વેષ ઉલુક સુખકારી;
તબ લગી વસત જીવ ઉરમાંહી, જબ લગી પ્રભુ પ્રતાપ રવિ નાહિ.
અબ મૈં કુશલ મીટે ભય ભારે, દેખી રામપદ કમલ તુમ્હારે;
તુમ કૃપાલુ જાપર અનુકુલા, તાહી ન વ્યાપ ત્રિવીધ ભય શૂલા.
મૈં નિશીચર અતી અધમ સ્વભાઉ, શુભ આચરણ કીન્હ નહી કાઉ;
જાસુરૂપ મુની ધ્યાન ન પાવા, સો પ્રભુ હર્ષિ હૃદય મોહી લાવા.
દોઃ—અહો ભાગ્ય મમ અમિત અતિ, રામ કૃપા સુખપુંજ;
દેખેઉં નયન વિરંચિ શીવ, સેવ્ય યુગલ પદ કંજ. સીયાવર૦

ચોઃ—સુનો સખા નિજ કહૌં સ્વભાઉ, જાન ભુશંડી શંભુ ગીરજાઉ;
જો નર હોય ચરાચર દ્રોહી, આવે સભય શરણુ તકી મોહી.
તજી મદ મોહ કપટ છલનાના, કરૌં સદ્ય તેહી સાધુ સમાના;
જનની જનક બંધુ સુતદારા, તન ધન ભુવન સુહૃદ પરિવારા.
સબકી મમતા ત્યાગ બટોરી, મમ પદ મનહીં બાંધી બટી ડોરી;
સમદર્શી ઇચ્છા કછુ નાહીં, હર્ષ શોક ભય નહી મનમાંહી.
અસ સજ્જન્ મમ ઉર બસ કૈસે, લોભી હૃદય બસત ધન જૈસે;
તુમ સારીખે સંત પ્રીય મોરે, ધરૌં દેહ નહીં આન નીહોરે.

પ્રભુ ક્યાં વસતા હશે ?

[વાલ્મીકિ રામદર્શન.]

દોહરોઃ—શુચિ સુંદર આશ્રમ નિરખિ, હરખે રાજીવ નૈન;
મુનિ રઘુવીર આગમન સુનિ, આગે આયે લૈન. સીયાવર૦
ચોઃ—મુનિ કહું રામ દંડવત્ કીન્હા, આશીર્વાદ વિપ્રવર દીન્હા;
દેખી રામ છબિ નયન જુડાને, કરી સન્માન આશ્રમહિ આને.
મુનિવર અતિથી પ્રાણુપ્રિય પાયે, તબ મુનિ આસન દિયે સુહાયે.

× × × × ×

વાલ્મીકિ મન આનંદ ભારી, મંગલ મૂરતિ નયન નિહારી;
તબ કર કમલ જોરી રઘુરાઈ, બોલે વચન શ્રવણુ સુખદાઇ.
તુમ ત્રિકાલદર્શી મુનિ નાથા ! વિશ્વ બદર જિમિ તુમ્હારે હાથા.

× × × × ×

જગ પેખન તુમ દેખનહારે, વિધિ હરિ શંભુ નચાવનવારે;
તેઉ ન જાનહિ મર્મ તુમ્હારા, ઓર તુમ્હહિ કો જાનનહારા.
સો જાને જેહિ દેહુ જનાઇ, જાનત તુમ્હે તુમ્હરિ હોઈ જાઇ;

× × × × ×

સુનહુ રામ અબ કહો નિકેતા, બસહુ જહાં સિય લષણુ સમેતા;
જીનકે શ્રવણુ સમુદ્ર સમાના, કથા તુમ્હારિ સુભગ સરિનાના.
ભરહિં નિરંતર હોહિ ન પૂરે, તિનકે હૃદય સદન તવ રૂરે.

× × × × ×

શિશ નમહિ સુર ગુરૂદ્વિજ દેખી, પ્રીતિ સહિતકરી વિનય વિશેખી;
કર નીત કરહિ રામપદ પૂજા, રામ ભરોસ હૃદય નહિં દૂજા.

ચરન રામ તિરથં ચલી જાહી, રામ બસહુ તિનકે મન માંહિં;
મંત્રરાજ નિત જપહિ તુહ્મારા, પૂજહિ તુમહિ સહિત પરિવારા.

× × × × ×

તુમતે અધિક ગુરૂહિ જીય જાનિ, સકલ ભાવસેવહિં સન્માની;

× × × × ×

તુમહિ છોડ ગતિ દુસરી નાંહિ, રામ બસંહુ તિનકે ઉરમાંહિ
જનંની સમ જાને પરનારી, ધન પરાય વિષ તે વિષ ભારી;

× × × × ×

રામ ભક્ત પ્રિય લાગહિ જેહિ, તેહિ ઉર બસહું સહિત વૈદેહી.
જાતિ પાંતિ ધન ધર્મ બડાઇ, પ્રિય પરિવાર સદન સમુદાઈ;
સબ તજી તુહ્મહિ રહૈ લવલાઇ, તાકે હૃદય બસહું રઘુરાઇ.

સુતીક્ષણુ રામદર્શન.

ચોઃ—મુનિ અગત્સ્ય કર શિષ્ય સુજાના, નામ સુતીક્ષણુ રત ભગવાના;
મન ક્રમ વચન રામપદ સેવક, સુપનેહુ આન ભરોસ ન દેવક.
પ્રભુ આગમન શ્રવણુ સુનિ પાવા, કરત મનોરથ બહુ વિધિ ધાવા;
હે વિધિ ! દિનબંધુ રઘુરાયા, મોસેં શઠપર કરિહહિ દાયા ?
સહિત અનુજ મોહ રામ ગુંસાઈ, મિલિહહિ નિજ સેવકકી નાંઇ ?
મોરે જીય ભરોસ દ્દઢ નાહિં, ભક્તિ ન વિરતી જ્ઞાન મન માંહિં.
નહિ સત્સંગ યોગ જપ યાગા, નહિં દ્દઢ ચરણુકમલ અનુરાગા;
એક બાનિ કરૂણાનિધાનકી, સો પ્રિય જાકે ગતિ ન આનકી.

શ્રીકૃષ્ણુ કહે છે કે—

अनन्याश्चिंतयंतो मां, ये जनाः पर्युपासते ।
तेषां नित्याभियुक्तानां, योगक्षेमं वहाम्यहं ॥ २२ ॥ (ગીતા અ. ૯.)

છંદઃ—સોઉ પરમ પ્રિય અતી પાતકી, જીન કબહુ પ્રભુ સુમીરણુ કીયો;
તે આજ મેં નીજ નૈન દેખૌં, પુરિ પુલકીત હિય ભરો.
જે પદ સરોજ અનેક મુનિ ઉર, ધ્યાન કબહુક આવહિં;
તે રામ શ્રીરઘુવંશ મણિ પ્રભુ, પ્રેમ તે સુખ પાવહિં.

× × × × ×

શ્રીકૃષ્ણુ કહે છે કેઃ—

अपि चेत्सु दुराचारो, भजते मामनन्यभाक् ।
साधुरेव स मंतव्यः, सम्यग्व्यवसितो हि सः ॥ ३० ॥

क्षिप्रं भवति धर्मात्मा, शश्वच्छांतिं निगच्छति ।
कौंतेय प्रतिजानीहि, न मे भक्तः प्रणश्यति ॥ ३१ ॥
मां हि पार्थ व्यपाश्रित्य, येऽपि स्युः पापयोनयः ।
स्त्रियो वैश्यास्तथा शूद्रास्-तेऽपि यांति परां गतिम् ॥ ३२ ॥

દોઃ-પન્નાંગારિ સુનુ પ્રેમ સબ, ભજન ન દૂસર આન;
યહ વિચારી પુનિ પુનિ મુનિ, કરત રામ ગુણ ગાન. સીયા૦

ચોઃ-હોઇહિ સફલ આજ મમ લોચન, દેખિ વદન પંકજ ભવ મોચન;
નિર્ભર પ્રેમ મગન મુનિ જ્ઞાની, કહિ ન જાય સો દશા ભવાની.
દિશા વિદિશા પથ નહિં સૂઝા, કો મેં? ચલેઉ કહૅાં? નહિં બૂઝા;
કબહુક ફિર પાછે મુનિ જાઈ, કબહુક નૃત્ય કરે ગુણ ગાઈ.
અવિરલ પ્રેમભક્તિ મુનિ પાઈ, પ્રભુ દેખહિં તરૂ ઓટ લુકાઈ;
અતીશય પ્રીતિ દેખિ રઘુવીરા, પ્રગટે હૃદય હરણ ભવપીરા.
મુનિ મગ માઁઝ અચલ હોઈ વૈસા, પુલક શરીર ફ્નસ ફ્લ જૈસા;
તબ રઘુનાથ નિકટ ચલિ આયે, દેખિ દશા નિજ જન મન ભાયે.

× × × × ×

પરેઉ લકુટ ઈવ ચરણુ ન લાગિ, પ્રેમ મગન મુનિવર બડભાગી;
ભુજ વિશાલ ગહિ લીયે ઉઠાઈ, પરમ પ્રીતિ રાખે ઉર લાઈ.
મુનિહિં મિલન અસ સોહ કૃપાલા, કનક તરૂહિં જનુ ભેટ તમાલા;
રામ વદન વિલોકી મુનિ ઠાઢા, માનહું ચિત્રમાઁઝ લિખ કાઢા.

શ્રીરામલક્ષ્મણ જ્ઞાનચર્ચા.

[સ્થળ-પંચવટી.]

ચોઃ-મેં અરૂ મોરિ તોરિ તો માયા, જેહિ વશ કીન્હે જીવ નિકાયા;
ગો ગોચર જહઁ લગિ મન જાઈ, સો સબ માયા જાનહુ ભાઇ.

× × × × ×

જ્ઞાન માન જહાં એકો નાંહિ, દેખત બ્રહ્મરૂપ સબ માંહિ;
કહિય તાત સો પરમ વિરાગી, તૃણુ સમ સિદ્ધિ તીન ગુણુ ત્યાગી.
દોહરોઃ-માયા ઇશ ન આપકો, જાનિ કહે સો જીવ;
બંધ મોક્ષપ્રદ સર્વપર, માયા પ્રેરક શીવ. સીયાવર૦

ચોઃ–ધર્મ તે વિરતિ યોગ તે જ્ઞાના, [1]જ્ઞાન મોક્ષપ્રદ બેદ બખાના;
જાતે વેગિ દ્રવૌં મેં ભાઇ, સો મમ ભક્તિ ભક્ત સુખદાઇ.
સો સ્વતંત્ર અવલંબન આના, તેહિ આધીન જ્ઞાન વિજ્ઞાના;
ભક્તિ તાત ! અનુપમ સુખ મૂલા, મિલૈ જો સંત હોઇ અનુકૂલા.
ભક્તિકે સાધન કહૌં બખાની, સુગમ પંથ મોહિ પાવહિ પ્રાની;
[2]પ્રથમહિ વિપ્ર ચરણુ અતી પ્રીતિ, [3]નિજ નિજ ધર્મ નિરત શ્રુતિ રીતિ.
ઇહિકર ફ્લ પુનિ વિષય વિરાગા, તબ મમ ચરણુ ઉપજ અનુરાગા;
શ્રવણાદિક નવભક્તિ દૃઢાઇ, મમ લીલા રતિ માત અધિકાઇ.
સંતચરણુ પંજક અતી પ્રેમા, મન ક્રમ વચન ભજન દૃઢ નેમા;
ગુરૂ–પિતુ–માત–બંધુ–પતિ દેવા, સબ મોહક જાને દૃઢ સેવા.
મમ ગુણુ ગાવત પુલક શરીરા, ગદ્ગદ ગીરા નયન બહુ નીરા;
કામ આદિ મદ દંભ ન જાકે, તાત ! નિરંતર વશ મેં તાકે.

અંગદ રામ સંવાદ–પ્રેમમાં રામ હાર્યા.

ચોઃ–બિસરે ગૃહ સ્વપ્ને હું સિદ્ધિ નાંહીં, જિમિ પરદ્રોહ સંતમનમાંહી
તબ રઘુપત સબ સખા બુલાયે, આય સબહિ સાદર શિર નાયે.
પ્રેમ સમેત નિકટ બૈઠારે, ભક્ત સુખદ મૃદુ બચન ઉચારે;
તુમ અતિ કીન્હ મોરી સેવકાઇ, મુખપર કેહી બિધિ કરૌં બડાઇ.
તાતે મોહિ તુમ અતી પ્રિય લાગે, મમ હિત લાગિ ભવન સુખ ત્યાગે
અનુજ રાજ્ય સંપત્તિ વૈદેહી, દેહ ગેહ પરિવાર સનેહી;
સબ મોહી પ્રિય નહિં તુમ્હહિ સમાના, મૃષા ન કહૌં મોર યહ બાના
સબ કહૈં પ્રિય સેવક યહ નીતિ, મોરે અધિક દાસ પર પ્રીતિ;

---

१ यथैधांसि समिद्धोऽग्निर्, भस्मसात्कुरुतेऽर्जुन ।
ज्ञानाग्निः सर्वकर्माणि, भस्मसात् कुरुते तथा ॥ ३७ ॥ (ગીતા અઃ. ૪)

२ ब्राह्मणो जायमानो हि, पृथिव्यामधिजायते ।
ईश्वरः सर्वभूतानां, धर्मकोशस्य गुप्तये ॥ २९ ॥ (મનુ અ. ૧)
ब्राह्मणस्य तु देहोऽयं, क्षुद्रकामाय नेष्यते ।
कष्टाय तपसे चेह प्रेत्यानंतसुखाय च ॥

३ स्वधर्मे निधनं श्रेयः, परधर्मो भयावहः ।
स्वे स्वे कर्मण्यभिरतः, संसिद्धिं लभते नरः ॥४५॥ (ગીતા અ. ૧૮)

ચોઃ–અંગદ બૈઠિ રહે–નહિ ડાલે, પ્રીતિ જાનિ પ્રભુ તાહી ન બોલે.

(પ્રભુએ અંગદને છોડી દઈ જાંબુવંત, નિલાદિ તમામને શીરપાવ આપ્યો. હવે અંગદનો વારો આવતાંજ)

દોઃ–તબ અંગદ ઉઠી નાયશીર, સજલ નયન કર જોરિ;
અતિ વિનતિ બોલે વચન, મનહુ પ્રેમરસ બોરિ.

ચોઃ–સુનુ સર્વજ્ઞ કૃપાસુખ સિન્ધો, દીન દયાકર આરત બંધો;
મરતીવાર નાથ! મોહી વાલી, ગયો તુમ્હારે કોછે ઘાલી.
અશરણુ શરણુ બિરદ સંભારી, મોહિ જનિ તજહું ભક્ત ભયહારી
મોરે પ્રભુ! તુમ ગુરૂ પિતુ માતા, જાઉં કહઁા તજી પદ જલ જાતા.
તુમહિ વિચાર કરહુ નરનાહા! પ્રભુ તજી ભવન કાજ મમ કાહા?
બાલક અબુધ જાન બલ હીના, રાખહું શરણુ જાનિ જન દીના.
નીચ ટહલ ગૃહકી સબ કરિહૌં, પદ પંકજ વિલોકી ભવ તરિહૌં;
અસ કહી ચરણુ પરે પ્રભુપાંહીં, અબ જનિ નાથ! કહહુ ગૃહ જાહીં.

દોઃ–અંગદ બચન વિનિત સુન, રઘુપતિ કરૂણા સીંવ;
પ્રભુ ઉઠાય ઉર લાયઉ, સજળ નયન રાજીવ. સીયાવર૦

પદ.

હાંરે હરિ! તમે મારા ને હું તમારો,
જાણી પોતાને મને તારોરે—હરી તમે૦
વ્હાનું તમારૂં માટે શરણેરે લેજો,
અવગુણુ નવ જોશો મારોરે—હરી તમે૦ (૧)
મને તો વ્હાલું હરિનામ તમારૂં,
સંસાર લાગે બધો ખારોરે—હરી તમે૦ (૨)
કામ ક્રોધ મારી કેડે પડ્યા છે,
કુડ કપટ મારાં ટાળોરે—હરી તમે૦ (૩)
મ્હેર કરીને મહારાજ પધારો,
અંત સમે એક દહાડોરે—હરી તમે૦ (૪)
દાસાનો દાસ કહે ગુરૂની કૃપાએ,
આવ્યાં કારજ મારાં સારોરે—હરી તમે૦ (૫)

રામ વસિષ્ઠ મિલાપ.

ચોઃ-એકવાર વસિષ્ઠ મુનિ આયે, જહૌં રામ સુખધામ સુહાયે;
અતિ આદર રઘુનાયક કીન્હા, પદ પખારિ ચરણોદક લિન્હા.
રામ સુનહું મુનિ કહ કરજોરી, કૃપાસિંધુ વિનતિ કછુ મોરી;
દેખિ દેખિ આચરણુ તુમ્હારા, હોત મોહ મમ હૃદય અપારા.
મહિમા અમિત વેદ નહિં જાના, મેં કેહિ ભાંતિ કહૌં ભગવાના?
ઉપરોહિતી કર્મ અતિ મંદા, વેદ પુરાણુ સ્મૃતિ કર નિંદા.
જબ ન લેઉં તબહિ વિધિ મોહિ, કહા-'લાભ આગે સુત તોહિ.'
પરમાત્મા બ્રહ્મ નર રૂપા, હુઇ હૈ રઘુકુલ ભૂષણુ ભૂપા.
દોઃ-તબ મેં હૃદય વિચાર કીય, યોગ યજ્ઞ જપ દાન;
જેહ હિત કરિય સો પાઇ હૌં, ધર્મ ન ઇહિ સમ આન. સીયા૦
ચોઃ-જપ તપ નિયમ યોગ વ્રત ધર્મા, શ્રુતિ સંભવ નાનાવિધિ કર્મા;
જ્ઞાન દયા દમ તિરથ મજ્જન, જહૂં લગિ ધર્મ કહે શ્રુતિ સજ્જન.
આગમ નિગમ પુરાણુ અનેકા, પઢે લિખે કર ફલ પ્રભુ એકા;
તવ પદ પંકજ પ્રીતિ નિરંતર, સબ સાધન કર ફલ યહ સુંદર.
છૂટે મલકી મલહિ કે ધોયે, ઘૃત કિં પાવ કોઇ વારિ વિલોયે;
પ્રેમ ભક્તિ જલ બિનુ રઘુરાઇ, અભ્યંતર મલ કબહુ ન જાઇ.
સોઇ સર્વજ્ઞ તજ્ઞ સોઇ પંડિત, સોઇ ગુણુજ્ઞ વિજ્ઞાન અખંડિત;
દક્ષ સકલ લક્ષણુ યુત સોઇ, જાકે પદ સરોજ રતિ હોઇ.
દોઃ-નાથ! એક વર માંગહુ, મોહિ કૃપા કર દેહુ;
જન્મ જન્મ પ્રભુ પદ કમલ, કબહુ ઘટે જતિ નેહુ. સીયા૦

શ્રીચર્પટપંજરિકાસ્તોત્ર.

[આદ્ય શંકરાચાર્યની પ્રસાદી.]

ભજ ગોવિંદં-ભજ ગોવિંદં, ગોવિંદં ભજ મૂઢમતે;
પ્રાપ્તે સન્નિહિતે મરણે, નહિ નહિ રક્ષતિ ડુકૃઞ્કરણે—ભજ૦ ૧
બાલસ્તાવત્ક્રીડાસક્તસ્તરૂણુસ્તાવત્તરૂણીરક્ત:
વૃદ્ધસ્તાવચ્ચિંતામગ્ન:, પરે બ્રહ્મણિ કોપિ ન લગ્ન:—ભજ૦ ૨
અંગં ગલિતં પલિતં મુંડં, દશનવિહીનં જાતં તુંડમ્;
વૃદ્ધો યાતિ ગૃહિત્વા દંડં, તદપિ ન મુંચત્યાશાપિંડમ્—ભજ૦ ૩

પુનરપિ જનનં પુનરપિ મરણું, પુનરપિ જનનીજઠરે શયનમ્;
ઈહ સંસારે ખલુ દુસ્તારે, કૃપયાઽપારે પાહિ મુરારે—ભજ૦ ૪
દિનમપિ રજની સાયંપ્રાતઃ, શિશિરવસન્તૌ પુનરાયાતઃ
કાલઃ ક્રીડતિ ગચ્છત્યાયુસ્-તદપિ ન મુંચત્યાશાવાયુઃ—ભજ૦ ૫
જટિલો મુંડી લુંચિતકેશઃ, કાષાયાંબરબહુધૃતવેષઃ
પશ્યન્નપિ ન ચ પશ્યતિ લોક, ઉદરનિમિતં બહુકૃતશોકઃ—ભજ૦ ૬
વયસિ ગતે કઃ કામવિકારઃ, શુષ્કે નીરે કઃ કાસારઃ
ક્ષીણે વિત્તે કઃ પરિવારઃ, જ્ઞાતે તત્ત્વે કઃ સંસારઃ—ભજ૦ ૭
અગ્રે વહ્નિઃ પૃષ્ઠે ભાનૂ, રાત્રૌ ચિબુકસમર્પિતજાનુઃ
કરતલભિક્ષા તરૂતલવાસસ્-તદપિ ન મુંચત્યાશાપાશઃ—ભજ૦ ૮
યાવદ્વિત્તોપાર્જનસક્તસ્-તાવન્નિજપરિવારોરક્તઃ,
પશ્ચાજ્જર્જરભૂતે દેહે, વાર્તા કોઽપિ ન પૃચ્છતિ ગેહે—ભજ૦ ૯
રથ્યાકર્પટવિરચિતકંથઃ, પુણ્યાપુણ્યવિવર્જિતપંથાઃ,
ન ત્વં નાહં નાયં લોકસ્-તદપિ કિમર્થં ક્રિયતે શોકઃ—ભજ૦ ૧૦
નારીસ્તનભરજઘનનિવેશં, દૃષ્ટ્વા માયામોહાવેશમ્;
એતન્માંસવસાદિ વિકારં, મનસિ વિચારય વારંવારં—ભજ૦ ૧૧
ગેયં ગીતાનામસહસ્રં, ધ્યેયં શ્રીપતિરૂપમજસ્રમ્;
નેયં સજ્જનનિકટે ચિત્તં, દેયં દીનજનાય ચ વિત્તં—ભજ૦ ૧૨
ભગવદ્ગીતા કિંચિદધીતા, ગંગાજલલવકણિકા પીતા;
યેનાકારિ મુરારેરર્ચા, તસ્ય યમઃ કિં કુરૂતે ચર્ચામ્—ભજ૦ ૧૩
કોઽહં કસ્ત્વં કુત આયાતઃ, કા મે જનની કો મે તાતઃ
ઇતિ પરિભાવય સર્વમસારં, સર્વં ત્યકત્વા સ્વપ્નવિચારમ્—ભજ૦ ૧૪
કા તે કાન્તા કસ્તે પુત્રઃ, સંસારોઽયમતીવ વિચિત્રઃ
કસ્ય ત્વં કઃ કુત આયાતસ્—તત્ત્વં ચિંતય મનસિ ભ્રાતઃ—ભજ૦ ૧૫
સુરતાટનીતરૂમૂલનિવાસઃ, શય્યા ભૂતલમજિનં વાસઃ
સર્વપરિગ્રહભોગત્યાગઃ, કસ્ય સુખં ન કરોતિ વિરાગઃ—ભજ૦ ૧૬

સુચનાઃ—આ સ્તોત્રના પદચ્છેદ તથા અર્થ મોક્ષમણી પ્રથમ ભાગમાં થઇ ચૂક્યા છે માટે વિશેષ જ્ઞાનના અધિકારીએ તે ગ્રન્થ વાંચવો. તેની કીંમત માત્ર સવા આનો છે પોસ્ટેજ અરધો આનો જુદું.

મોટા બન્યા–તો એ શું ?

શરીરં સુરૂપં તથા વા કલત્રં, યશશ્ચારૂ ચિત્રં ધનં મેરૂ તુલ્યં;
મનશ્ચેન્ન લગ્નં હરેરંઘ્રિપદ્મે; તતઃ કિં–તતઃ કિં–તતઃ કિં–તતઃ કિં ?
કલત્રં ધનં પુત્રપૌત્રાદિ સર્વં, ગૃહં બાંધવા સર્વમેતદ્ધિ જાતમ્;
ગુરોરંઘ્રિપદ્મે મનશ્ચેન્ન લગ્નં, તતઃ કિં–તતઃ કિં–તતઃ કિં–તતઃ કિં ?
ષડંગાદિવેદો મુખે શાસ્ત્રવિદ્યા, કવિત્વાદિ ગદ્યં સુપદ્યં કરોતિ–મન૦
વિદેશેષુ માન્યઃ, સ્વદેશેષુ ધન્યઃ; સદાચારવત્તેષુ મંતો ન ચાન્યઃ–મન૦

× × × × ×

અનર્ઘ્યાણિ રત્નાનિ ભુક્તાનિ સમ્યક્, સમાલિંગિતા કામિની
યામિનીષુ–મન૦

૫૬.

હાંરે–હરિના ગુણ ગાઇ લ્યોને–ઘડી ઘડીરે–કાયા કેઈ પેર જાશે પડી.
વ્હાલા ગુણ ગાઇ લ્યોને ઘડી ઘડીરે— „
બાપાના ગુણ ગાઇ લ્યોને ઘડી ઘડીરે— „

રાત દિવસ ધંધામાં રજળ્યો, નિંદા કથા મુખ જડી;
જોબનમાં જનમારો ખોયો તારી (૨) તારી મહેનત માથેપડી–હરિના૦

સોનાની ચાંખડીએ ચડતો, તે હીરે ને રત્ને જડી;
વાંકી ફેંટો કલંગીવાળો ભાઇ (૨) જમડા જાશે જડી. હરિના૦

પેરણુ પીતાંબર પલંગે પોઢતો, ને ઓઢણુ તો પામડી;
આલોક સુખમાં ઉંઘી રહ્યો તું તો (૨) (પણ) તારે માથે પડશે તડી,
હરિના૦

નાડી ખેંચાશે ને જીભ ઝલાશે, ત્યારે નીર નહિં ઉતરે નળી;
હજાર વીંછીની વેદના થાશે (૨) જ્યારે સોઇ દીન આવશે ચડી. હરિના૦

મળ્યું ઘણું પણ વાપરી ન શકયો, ને દાટી બેઠો હળી;
ભોજો ભગત કહે અંતે તેની, બાંધી ચાલ્યા ઠાઠડી—ગોવિંદના૦
વ્હાલાના ગુણ૦ બાપાના ગુણ૦

ચોપાઈ.

ટટ્ટા તોડ જગતકો નાતા, નહિં કોઈ માત પિતા સુત ભ્રાતા;
હરિસો હેતુ નહિં કોઇ અપના, જગ વ્યવહાર રેનકા સ્વપ્ના.
ઠઠ્ઠા ઠાકોર પરમ સનેહી, જીનીયે દીનિ યહ સુંદિર દેહી;
નર દેહીકો લ્હાવો લીજે, પ્રેમ મગન હોઈ હરિરસ પીજે.
તત્તા તેરી સફલ કમાઇ, નરદેહી સમરનકો પાઇ;
હરી ભજી ગર્ભવાસસેં છૂટો, રામ નામ એસો ધન લૂંટો.
થથ્થા થોરા જીવન ભાઇ, હરિ બીનું જન્મ અકારથ હોઇ;
ચેતન હોઇ હરિનામ ઉચ્ચારો, તનકી ત્રિવિધા તાપ નિવારો.
દદ્દા દેખ જગત વ્યવહારા, માયા જાલ બંધ્યા સંસારા;
બંધનસેં છુટન જો ચહિએ, શરણુ જાઇ સંતનકો રહીએ.

દોહરોઃ—તુલસી સોઈ ચતુરતા, રામચરણુ લવલીન;
પરધન પરમન હરનકું, વેશ્યા બડી પ્રવીન,

પૂજ્ય બ્રહ્માનંદ સ્વામીનાં કિર્તનો.

કસ્તુરી તાલ.

હરિનામ સુમર સુખધામ, જગતમેં જીવન દો દિનકા—[ટેક]
પાપ કપટ કર માયા જોડી, ગર્વ કરે ધનકા;
સભી છોડ કર ચલા મુસાફ્ર (૨) વાસ હુવા વનકા—જગતમેં૦
સુંદર કાયા દેખ લુભાયા, લાડ કરે તનકા;
છુટા શ્વાસ બિખર ગઈ દેહી (૨) જ્યોં માલા મનકા—જગતમેં૦
જોબન નારી લગે પીયારી, મોજ કરે મનકા;
કાલબલીકા લગે તમાચા (૨) ભુલ જાય ઠમકા—જગતમેં૦
યહ સંસાર સ્વપનકી માયા, મેલા પલ છીનકા;
બ્રહ્માનંદ ભજન કર બંદે (૨) નાથ નિરંજનકા—જગતમેં૦

રાગ પહાડી–તાલ કેરબા.

હાંરે–મતિ સોના મુસાફર નિંદ ભરી (૨)
તુમ પરદેશી (ચાર) ભુલે પડે હો, યહ સબ ચોરનકી નગરી–મતિ૦
પલપલ છીન છીન તાક લગાવે, ચંપત માલ ચુકા નજરી–મતિ૦
લોક લુંટાઈ ગયે બહુ તેરે, વિરલા જાય બચા ગઠરી–મતિ૦
બ્રહ્માનંદ કરો અબ ત્યારી, રૈન બિતાય ભઇ સગરી–મતિ૦

કસ્તુરી તાલ ૩.

તેરી શરણુ પડા મેં આય, નાથ મોહે દે દર્શન પ્યારા—નાથ૦
ગોકુલ ઢુંડી મથુરા ઢુંડી, બિંદ્રાબન સારા;
કાશીપુરી સકલ ફિર ઢુંડી, ઢુંડા હરદ્વારા—નાથ૦ તેરી૦
કોઇ વૈકુંઠ કૈલાસ બતાવે, કોઇ સાગર પારા;
કોઇ કહે સબ જગકે ભિતર, વ્યાપક કર્તારા—નાથ૦ તેરી૦
સંત બતાવે ઘટકે માંહિ, પરગટ ઉજિયારા;
કોઈ કહે વો અલખ નિરંજન, સબસેં હૈ ન્યારા—નાથ૦ તેરી૦
ચતુર્ભુજા પીતાંબર સોહે, શીશ મુગટ ધારા;
બ્રહ્માનંદ મેં દર્શન પાઉં, જાવું બલિહારા—નાથ૦ તેરી૦

કસ્તુરી તાલ ૩.

શરણુ પડેકી લાજ આજ તુમ રાખો ભગવાના—લાજ૦
જપ તપ યોગ યજ્ઞ નહિં કીન્હા, નહિ તિરથ દાના;
બિરથા બીત ગઇ સબ ઉમરા, વિષયન ભરમાના—લાજ૦ શરણુ૦
સતસંગતમેં બૈઠ તુમ્હારા, કિયા ન ગુણુ ગાના;
ભવસાગર જલ દુસ્તર ભારી, કૈસે તર જાના—લાજ૦ શરણુ૦
ચોરાસી લખ જીવ જૂન મેં, પુનિ પુનિ ભટકાના;
તુમ્હારે ભજન બિના નહિં કબહું, હોય મોક્ષ પાના—લાજ૦ શરણુ૦
દીન દયાલ દયાકે સાગર, તુમ સબ ગુણુ ખાના;
બ્રહ્માનંદ મેં દાસ તુમ્હારો, મુજે ન બિસરાના—લાજ૦ શરણુ૦

કસ્તુરી તાલ ૩.

તુમ જાય બસે મોહન મથુરા, ગોકુલ કબ આવોગે.
નાથ ! ગોકુલ કબ આવોગે–હાં–તુમ જાય૦
મોર મુગટ પીતાંબર માળા, ગલ પહરાવોગે;
જુમના તટપર ગ્વાલનકે સંગ, ધેનુ ચરાવોગે—નાથ૦ તુમ૦
મીઠી ધૂનસેં શ્યામ મનોહર, બેનુ બજાવોગે;
બિંદ્રાબનકી કુંજ ગલિનમેં, રાસ રચાવોગે—નાથ૦ તુમ૦
છીન છીન સખિયનસેં દધિમાખન, કબ અબ ખાવોગે;
રાધા પ્યારિ શોચ કરે મન, ફિર મિલ જાવોગે—નાથ૦ તુમ૦
અખિયાં તરસ રહિ દર્શનકો, કબ દિખલાવોગે;
બ્રહ્માનંદ હમારે મનકી, આશ પુરાવોગે—નાથ૦ તુમ૦

ભૈરવી તાલ.

મેરી આલીરિ, (મોહિ) શ્યામ સુંદીર દીખલા દે રે—મેરી૦
બિન દર્શન મોહે ચૈન ન આવે, ચંદ્રવદન દિખલા દે રે—મેરી૦
સાંવરી સુરત–મોહની મુરતરી, મુજકો આજ મિલા દે રે—મેરી૦
જુમનાકે તટપર બંસરી બજાવે, મધુરી ટેર સુના દે રે—મેરી૦
બ્રહ્માનંદ ચરણ બલીહારિ, નેના સફલ કરવા દે રે—મેરી૦

પદ.

(નામ સ્મરણમાં પ્રીતિ કરો.)

રામે રામ રટોને જગમાં, જે ડાહ્યા ને શાણા (૨)
રામ રસાયણ મીઠો મેવો, સકળ શાસ્ત્રનો સાર;
ઉંચ નીચનો મેળ નહીંને (૨), રામ રટેથી પાર—રામે રામ૦
પાઠ પુજા યોગ યજ્ઞ તે, નામ સમાન ન આવે રામ;
હરતે ફરતે સૂતે બેઠે (૨), જો ઉભરાણો આવે—રામે રામ૦
યાજ્ઞવલ્કયે કહ્યું ભારદ્વાજને, શીવ પારવતી નારિ રામ;
કાગ ભુશંડિએ કહ્યું ગરૂડને, નરલે નામ બલીહારિ—રામે રામ૦

પદ.

કાંઇ નથી જોતા કૃષ્ણ ! કૃપા જ્યાં કરોછો રે;
કુડી કૃતિ હોય તેને, રૂડી માની હ્યોછો રે—કાંઇ નથી૦
અરધે દ્વારે ગુણકાને વૈકુંઠ પમાડી રે;
સંત બીજા પડ્યા રહ્યા, જપતા રામ દાડી રે—કાંઇ નથી૦
નહીં તેનું નહીં જેનું, ભાવ્યું તેમુ ભાવ્યું રે;
કૃપાના સમુદ્ર મારા, તમથી ચાલ્યું આવ્યું રે—કાંઇ નથી૦
એવી દયા દયા ઉપર, કયારે કરશો રીજી રે;
કૃપાના સમુદ્ર મારા, પ્રાણ પતિ શ્રીજી રે—કાંઇ નથી૦

હરીગીત.

દીધે કરોડો દામ, માનવ દેહ આ મળતો નથી,
તે પણ વૃથા કહેવાય, જો હરિ ચરણમાં હળતો નથી;
રાજી રહે અંતર વિષે, શું રામ રટતાં થાય છે,
જન જાણ યૌવન જાય છે, ધન જાય છે તન જાય છે. ૧

તારૂં નથી તલભાર, આ સઘળું સદા જાનાર છે,
ઉપકાર કરવો અન્યનો, સંસારનો એ સાર છે;
કોને ખબર છે કાલની, ક્ષણમાં જનારો દેહ છે,
એ સિદ્ધ વાત વિષે તમોને, આજ શો સંદેહ છે? ૨

નિંદ્રા અને આળસ તજી, જોતાં નથી કાં જાગીને,
સંતાઇ જાશો કયાં કહો, યમદૂત આગળ ભાગીને;
નિર્ભય થવા મન હોય તો, કલ્યાણનું સાધન કરો,
ગઇ પળ ન પાછી સાંપડે, એ કાળનો નિશ્ચય ખરો. ૩

કલ્યાણનાં ને ઉદયનાં, સાધન સમગ્ર તૈયાર છે,
હાથે ચડયો હીરો ખુવે તે, મૂર્ખનો સરદાર છે;
અંધા થઇ અમૃત વિસારી, ઝેર શાને સંઘરો,
ગઇ પળ ન પાછી સાંપડે, એ કાળનો નિશ્ચય ખરો. ૪

કેશવકૃતિ.

મીરાં ગાય છે-પદ.

બોલમા બોલમા બોલમા રે,
રાધાકૃષ્ણ વિના બીજું બોલમા

સાકર સેરડીનો સ્વાદ તજીને,
કડવો તે લીંમડો છોલમા રે—રાધાકૃષ્ણ૦

ચાંદા સુરજનું તેજ તજીને;
આગીયા સંગાતે પ્રીત જોડમા રે—રાધાકૃષ્ણ૦

હીરા માણેક જવર તજીને,
કથીર સંગાતે મણી તોલમા રે—રાધાકૃષ્ણ૦

બાઇ મીરાં કહે પ્રભુ ગીરધરના ગુણ,
શરીર આપ્યું સમતોલમાં રે—રાધાકૃષ્ણ૦

કિર્તન.

તારો નેડો લાગ્યો મોકુ રાજા રણછોડરે (૨)
રાજા રણછોડરે-રંગીલા રણછોડરે. તારો૦

અધમ ઓધારણ નામ તમારૂં, મહાતમ તેનું મોટુંરે;
હરતે ફરતે તુજને સમરૂં, બાકી સરવે ખોટુંરે. તારો૦

કાશી દેખી દેખી દ્વારકા, તીરથ દેખ્યાં આઆંરે;
સત સંગતમાં બેઠો ત્યારે, મનડે મુકી માઆરે. તારો૦

ભવસાગરમેં ડુબ પડાહું, સગા સંબંધી લુંટેરે;
દાસ કહે જો દયા કરો તો, ભવના બંધન તુટેરે. તારો૦

હૉટલ બહિષ્કાર.

(એક કવિ)　　　હરીગીત છંદ.

ઓહ ચાહ તારી ચાહના, જ્યાં ત્યાં વિશેષ વધી પડી,
પૉ ફાટતાં મોં ફાટતું, તુજ માટ તલસે જીભડી;
દાતણ કર્યું કે ના કર્યું, પણ રાંડ નજરે તું ખડી,
ઢીલા જીવોને તુજ વિના, નથી ચાલતું હજી પા ઘડી.
આર્યને અનાર્ય કરવા, હીંદમાં તું ઉતરી,
ઓલ આર ઇકવલ તેં ગણ્યા, તું સર્વને સરખી ઠરી;
કોઇ વખત તું મોડી મળે તો, હૃદય ઝટ દેતું રડી.
પોચા જીવોને તુજ વિના, નથી ચાલતું હજી પા ઘડી.

(રાગ-મરશીયા).

હાય-હાયરે-હિંદુપણું જાય હાલ્યું,
હિંદુપણું જાય હાલ્યું, બૂટ પાટલૂને ઘર ઘાલ્યુંરે-હાય હાયરે૦
પાયખાનામાં બીડીઓ ફુંકે, પાન ચાવતાં ચાવતાં થુંકે,
રીતભાતને માળવે મુકેરે—　　　　હાય હાયરે૦
પાઠ પૂજન ક્યાં સાંભરે છે! ગુણદોષથી કોણ ડરે છે!
ધર્મ મેલીને દૂર ફરે છે રે—　　　　હાય હાયરે૦
પીએ ખારનાં ખાટાં પાણી, બહુ બાટલીના ગુચ તાણી;
પંડિતાઇપર ફેરવે પાણી રે—　　　　હાય હાયરે૦
વેદ શાસ્રની વાત ન માને, ભલે કહ્યું હોય ભગવાને;
જાય મરડાતા અભિમાનેરે—　　　　હાય હાયરે૦
કહે કેશવ ક્યાં જઇ કહીએ, હાય હોળી બળે છે હૈયે;
મન મારીને મુંગા રહીએરે—　　　　હાય હાયરે૦

જુવાનીઆઓ કહે છે કે-અમે તો સુધર્યા-સાંભળો—રાજીયો.

સંતો સુધારે શું કર્યું? હાંરે કરી જો જો વિચારરે—
—સંતો સુધારે શું કર્યું?
ધર્મ જાય છે ઢોલ વાગતોરે, વળે કર્મોની કાણુરે;
શરમ રહી નથી આંખની, હાંરે-મર્મ પહોંચ્યો મશાણુરે. સંતો૦
સંતો સુધારે શું કર્યું કરી જો જો વિચારેરે— સંતો૦
આચારનો અંતકાળ છે રે, સાવ વંઠ્યો વિવેકરે;
ઇશ્વરમાં આસ્થા નહિં, હાંરે-તર્ક કરે અનેકરે.
સંતો સુધારે શું કર્યું— સંતો૦
માથાં બધાંના બોડકાંરે, શૂન્ય સૌનાં કપાળરે;
શિખા સુત્રે શરમાય છે, હાંરે-ગમે આગળ વાળરે. સંતો૦
હંસ જેવા ઉજળા ફરેરે, કામ કાળાં કરાયરે;
વિશ્વાસ ક્યાં કરવો હવે, હાંરે-કોણુ સાચો સહાય રે. સંતો૦
જ્ઞાન ભંડાર ઘરમાં ભર્યા રે, જાય બીજાને હાથ રે;
પોતે રહ્યા પેટ કુટતા, હાંરે-જેમ અંધા અનાથ રે. સંતો૦
નારીઓ પણ નકટી થઈ રે, જાણે વેશ્યા બાજંદ રે;
અંગનો રંગ દેખાડતી, હાંરે-નાથ ઝાલે છે હાથ રે. સંતો૦
ઝીણાં શરીરે લૂગડાં રે, અંગ આખાં દેખાય રે;
પાનની પટ્ટીઓ ચાવતી, હાંરે-નહિં લેશ લજાય રે. સંતો૦

[સ્ત્રીઓનાં આવાં વર્તનથી-આવીફેશનથી-વ્યભીચાર ઘણોજ સામાન્ય બની ગયો છે. લોકો પામર બન્યા છે. સુધરેલા લોકો પણ 'આ પાપ છે' એવું સમજી શક્યા છે. નાટક, સીનેમા, અગર નાચ વિષયોના પોષક છે.]

ખર્ચ વધ્યા ખાનપાનનાં રે, ક્યાંક અન્નના ઉચાટ રે;
શોભા જણાવવા સાચવે, હાંરે-કાચવાળા કબાટ રે. સંતો૦

વ્હાલા ભાઇઓ અને બ્હેનો!

કાન હોય તો સાંભળો-આંખ હોય તો જુઓ-અને બુદ્ધિ હોય તો વિચાર કરો. વિચાર કરતાં કાંઇ લાભ જણાય તો હજી પાછા વળો. દેશનું, પ્રજાનું અને ધર્મનું હિત ચાહો તો-હૉટલો, ડેરીઓ બંધ કરાવો. નાટક, સીનેમાનો ત્યાગ કરો. પાછા વળો. હતા ત્યાં આવો, જે જોઇએ તે મળશે.

પદ.

કૃષ્ણ તે કંઠ કેરૂં ઝુમણુંરે લોલ, હરિ હૈયાના હાર મારા વ્હાલા!
વ્હાલાં લાગો છો વ્રજ લાડીલા—પ્યારાં લાગો છો લટકાળા—
મોર મુગુટ સોહામણોરે લોલ (૨) કુંડળ ઝળકે છે કાનજો—વ્હાલાં૦
ભાલે તિલક કેસરતણુંરે લોલ (૨) ખીટલીઆળા કેશજો—વ્હાલાં૦
કંઠે તે કંઠી તુળસીતણીરે લોલ(૨) માંહે ગજમુક્તાનો હારજો—વ્હાલાં૦
બાંહે બાજુબંધ બેરખારે લોલ(૨) માંહિ કંકણુનો રણુકારજો—વ્હાલાં૦
કેડે પીતાંબર કસકસેરે લોલ (૨) પાયે ઝાંઝરનો ઝણુકારજો—વ્હાલાં૦
બ્રહ્માદિક સેવા કરેરે લોલ (૨) તે તો દીઠા ઠાકોરની માંયજો—વ્હાલાં૦
હાં—હાં—હાં—કૃષ્ણ—કૃષ્ણ—કૃષ્ણ—

સંસારમા સુખી કોણ?

રાજીઓ.

ઓ રામરે દેખી દુનિઆ દુઃખી, તે નહીં સ્વપ્ને પણ સુખી;
ઓ રામ—રામ—રામા—હરિ ઓ રામ—રામ—રામા.
ઓ રામરે—કોઇ કાયાના રોગી, નહીં નીરાતવા ધનભોગી;
કોઇ વહાલાના વિયોગી—ઓ રામ-રામ—રામા. હરિ—ઓ૦
ઓ રામરે—કોઇને બળાપો મનમાં, વળી ખોડ ખાંપણ તનમાં;
વળી કોઇને દુશ્મન મનમાં—ઓ રામ—રામ—રામા. હર—ઓ૦
ઓ રામરે—કોઇને માથે દેણું, કોઇને ડુબેલુ લેણું;
કોઇને શીર વંધ્યામેણું—ઓ રામ—રામ—રામા. હરિ—ઓ૦
ઓ રામરે—કોઈ તન મન ધનના દુઃખી, કોઇ આશા ભાવના ભુખી;
કોઇ ઇર્ષા ભાવમાં સુખી—ઓ રામ—રામ—રામા. હરિ—ઓ૦

ત્યાર તો સમજ.

ઓ રામરે—તું મારગ મુકી ચાલ્યો, બહુ ફોગટ ફુલ્યો ફાલ્યો;
મહા વીષય વ્યાળને ઝાલ્યો—ઓ રામ—રામ—રામા. હરિ—ઓ૦
ઓ રામરે—ઠાઠ રચે છે ઠાલા, તને લાગે વિષય વ્હાલા;
બહુ પીધા વીખના પ્યાલા—ઓ રામ—રામ—રામા. હરિ—ઓ૦
ઓ રામરે—અક્કલ તારી શી ઉઠી, જમપૂરી માની જુઠી;
મુરખ મેલે નહી મુઠી—ઓ રામ—રામ—રામા. હરિ—ઓ૦

ઓ રામરે–ભવના બહુ લાગા ભામા, તેં કીધા અવળા કામા;
હજુ બહુ હલકો તું થા મા—ઓ રામ–રામ–રામા. હરિ–ઓ૦
ઓ રામરે–માન કહ્યું તું મારૂં, તેં કામ બગાડયું તારૂં;
તું પ્રભુ ભજે તો સારૂં—ઓ રામ–રામ–રામા. હરિ–ઓ૦
ઓ રામરે–તમે દીલમાં દીનતા લાવો, તમે પ્રભુ ભજનમાં આવો;
તમે રામ નામ વરતાવો—ઓ રામ–રામ–રામા. હરિ–ઓ૦
ઓ રામરે–આ ઉત્તમ અવસર પામી, સમરા નહીં સારંગ પ્રાણી;
તે રહી ગઇ તુજમાં ખામી—ઓ રામ–રામ–રામા. હરિ–ઓ૦

ભજન.

ખટપટને તજી દેનેરે, આ ભગવતને ભજીલેનેરે;
રૂડા રણછોડને ભજી લેનેરે—ઓ મનવા.
ભાઇ તારે માથે ભારી, વધી છે જવાબદારી;
ઉરમાં ઉતારી ધારી એ લેરે—ખટપટને તજી દેનેરે૦
સતસંગ સેવા કરી લે, ભજનના ભાથા ભરી લે;
તેથી ભવસાગરને તું તરીલેરે—ખટપટને તજીદેનેરે૦
નથી કોઇએ અહીં તારૂં, મિથ્યા માને મારૂં મારૂં;
એવું સમજે તો ખાલી શું છે રે—ખટપટને તજીદેનેરે૦
શીખામણ સાંભળ છેલ્લી, હવાની હવેલી મેલી;
મોક્ષમંદિરના બેલી એ છેરે—ખટપટને તજીદેનેરે૦

મ્હેનો ગાય છે.

મન મારૂં મુંઝાય—ભક્તિ કરૂં તે કેમ શ્રી હરિ! (૨)
ઉઠું પ્રાતઃકાળ, ભેળાં રોતાં ઉઠે બાળ;
તેનો મોટો જંજાળ, મન મારૂં મુંઝાય—ભક્તિ૦
તેની કરૂં ખટપટ, તેને છાના રાખું ચટ;
તેને સંભાળુ પટ, મન મારૂં મુંજાય—ભક્તિ૦
ધણી કહે છે વચન, ઘરમાં થોડું છે અન્ન;
કાલે શેનું ભોજન? મન મારૂં મુંઝાય—ભક્તિ૦

ઇત્યાદિ વગેરે.

૫૬.

સીતાપતિ રામની સેવા, જાણો મન મીઠા મેવા;
કમાઇ તું શી કમાયો, ગીરધર લાલ ન ગાયો. ૧—સીતાપતિ૦
બેઠાં બેઠાં ફેરવ્યું નાણું, ન જાણ્યું રાત કે વ્હાણું;
માળા તને ન ગમે દીઠી, નિંદા તને લાગે મીઠી. ૨—સીતાપતિ૦
ડહાપણે તો દાટ વાળ્યો, ધરમનો મારગ ટાળ્યો;
ચતુરાઇ ચૂલે ચડી, હરિ ભજવાની ઘડી. ૩—સીતાપતિ૦
જોબનીયું અટકું લટકું, ઘડી એક ચારનું ચટકું;
જુવાનીના જોરમાં માતો, હીંડે જાણે રંગમાં રાતો. ૪—સીતાપતિ૦
કાયા તારી કાચનો કૂપો, કાળ તને ખાય છૂપો;
પરપોટો ફૂટી જશે; શી ગતી તારી થશે. ૫—સીતાપતિ૦
આવ્યો ત્યારે લાભ લેવો, બેઠો અહીં મુળગું ખોવા;
આવ્યો તારે બાંધી મૂઠી, જમડા તને લેશે લુંટી. ૬—સીતાપતિ૦
[રાવણ જેવા હઠી ગયા] વિગેરે.

મીરાં ગાય છે.

હું તો પરણિ—હું તો પરણિ—હું તો પરણિ—
મારા પ્રીતમની સંગાત, બીજાનાં મીંઢાળ નહીંરે ધરૂં—હું તો પરણિ૦
ઘઉંરે ચોખલીઆ રાણા, નથી મારે જમવારે;
ટુકડા માંગીને અમે ખઇશું—અમે ખઇશું (૨) હું તો પરણિ (૩)
હીરના ચીર રાણા! નથી મારે પહેરવારે;
ધોળાં પહેરીને અમે ફરશું—અમે ફરશું (૨) હું તો પરણિ (૩)
મોતી કેરી માળા રાણા, નથી મારે પહેરવીરે;
તુળસીની માળા પહેરી ફરશું—અમે ફરશું (૨) હું તો પરણિ (૩)
બાઇ મીરાં કહે પ્રભુ, ગીરધરના ગુણ વ્હાલા;
તમને ભજીને થઇ છું ન્યાલ—હવે ન્યાલ—સદા ન્યાલ
—હું તો પરણિ (૨)
એક એક શ્વાસો મારો સવા સવા લાખનો—પ્રેમ કેરે દોરડે પરોવું,
હું તો ભૂલી—હું તો ભૂલી(૨)—મારા અંતર્યામી રામ—
સંસાર આરે હો સખી. વિગેરે.

'કાશી યાત્રા કરી કાગડે, વિષ્ટા રહી ગઈ વ્હાલીરે.'

અમેરે ગયાતા તિરથ કરવા, નાથને નજરે નિહાળ્યા,
પાપ બધાં તથા પડતાં મૂક્યાં, ને ધરમના મારગ ઝાલ્યારે,
(પણ) તમે–આ લીંટે લીંટે જાઓરે—ખાડામાં છે ખદબદીયાં.
ગંગારે નાહ્યા, અને જુમનારે નાહ્યા, નાહ્યા ત્રવેણીને તીર;
પાપ તણી ત્યાં પ્રતિજ્ઞા કીધીરે–મુખે ન કહીએ એવી વાણી,
(પણ) તમે–આ લીંટે લીંટે૦
ગોકુળ મથુરા અમેરે ગયા'તા, ને ધરમની કીધી કમાણી;
છાપ મરાવી માળા ઘાલી, તીલક લીધાં અમે તાણીરે–
(પણ) તમે–આ લીંટે લીંટે૦
સમશ્યા કીધી તે બાપા! અમેરે સમજ્યા,
ને ચીંતા ન કરશો ત તણી,
જાત્રા તમારી સફળ જાણજો, નક્કા વાતો અમે જાણી.
અમે–લીંટે લીંટે જઇશુંરે–ખાડામાંથી લેશું ખદબદીયાં.
[ચતુર વાણીઓ ચેતી ગયો–તે પણ કડતાળ લઇને ઉતરી પડયો.]
અરે ઝાઝે દીવે તો થાય દીવાળી, અને મોટે દીવ થાય હોળી;
રામો અને રતનો બે ભગત થયા, પણ આખર કોળીના કોળીરે–
દિકરા ડાહ્યા તે સમસ્યામાં સમજી ગયા.
આવા ભગતડા અનેક જગતમાં, ને ભેખ ધરાવે ઝાલી ઝોળી;
સંતદાસ સાધુ બનીને, ભરમાવે દુનિયા ભોળીરે–
દિકરા ડાહ્યા ત સમશ્યામાં સમજી ગયા.

[ઘૂવડે પૂછયું ચામાચીડીયાને–અને ચામાચીડીએ વાગોળની સલાહ લીધી.]

આ તન રંગ પતંગ સરીખો, જાતાં વાર ન લાગેજી;
અસંખ્ય ગયા ધન સંપત્તિ મેલી, તારી નજરો આગેજી. ૧
અંગે તેલ ફુલેલ લગાવે, માથે છોગાં ઘાલેજી;
જોબન ધનનું જોર જણાવે, છાતી કાઢી ચાલેજી. ૨
જેમ ઉંદરડે દારૂ પીધો, મસ્તાનો થઇ ડોલેજી;
મગરૂરીમાં અંગ મરોડે, જેમ તેમ મુખથી બોલેજી. ૩

મનમાં જાણે મુજ સરીખો, રસીયો નહીં કોઈ રાગીજી;
બહાર તાકી રહી બીલાડી, લેતાં વાર ન લાગીજી. ૪
આજકાલમાં હું તું કરતાં, જમડા પકડી જાશેજી;
બ્રહ્માનંદ કહે ચેત અભાગી, અંતે ફજેતી થાશેજી ૫

મૂરખ કોણ ?

મૂરખો રળી રળી કમાણોરે—માથે મેલશે મોટો પાણો;
ધાઈ ધૂતી ધન ભેળું કીધું, અને કોટી ધ્વજ કેવાણો;
પુણ્યને ખાતે પાઈ ન વાપરી, અધવચમાં લુંટાણોરે—મૂરખો૦
ભર્યા કોઠાર તારા ધર્યાજ રહેશે, અને નહિં આવે સાથે એક દાણો;
મશાણની રાખમાં રોળાઈ ગયા, કોણ રંક ને કોણ રાણોરે—મૂરખો૦
(ભોજો ભગત)

પૂરણ ભાગ્ય કોનાં ?

પુરણ ભાગ્ય જાકો—સીયા રામ રામ ગાવે.
સીઆ રામ રામ ગાવે—સીતા રામ રામ ગાવે— પૂરણ૦
અડસઠ તીરથ ચારે ધામ, ગંગાજીમેં નાવે;
જોગને સમાધી રામનામ તુલ્ય ન આવે— પૂરણ૦
હવન—હોમ—યોગ—યજ્ઞ, લક્ષપૂજા કરાવે;
તેથી નામ મહિમા મોટો, નીગમ નેતિ ગાવે— પૂરણ૦
કામ, ક્રોધ, લોભ છોડી, રામજીકો ગાવે;
ધર્મ, અર્થ, કામ, મોક્ષ—ચારૂ ફલ પાવે— પૂરણ૦
આઠ જામ સમર રામ, શ્વાસોશ્વાસ ગાવે,
કહે રણછોડ પંખી કાગ, હંસ બની જાવે— પૂરણ૦

શ્રીકૃષ્ણે ગોપીઓને ઠગી.

અરે હાં—પરમ સનેહી ઘનશ્યામલડો, જાદુગારો ધુતારો
કશુ કર ગયોરે, કામણગારો ધુતારો કશુ કર ગયોરે. હાં પરમ૦
દેખ દીવાની છેલ ગુમાની, મરમાળી મુરતી ઉર ધરી ગયોરે—
હાં પરમ૦

જીવન પ્રાણ સુજાન હમારો, અંગ ભુવન ભુવન રસ ભરી ગયોરે. ,,
કામણગારો છબીલો મતવાલો, હસિ હેત દેખાડી ચિત્ત હરી ગયોરે—
દાસ દયાનો પરમ સનેહી, વ્રજનારી મોરારી વશ કરી ગયોરે ,,

શ્રીકૃષ્ણ ગાયો ચારવા જાય છે.

કૃષ્ણ કાળારે મારા ચીતડાના ચોર, છૈયા નંદનારેમારા કાળજાની કોર.
ખભે ઓઢયો કામળો—ને તેનો કાળો રંગ,
ઓ જાય—ઓ જાય વંદ્રાવનચંદ—કૃષ્ણ૦
પીળાં પીતાંબર—લકુટીયા છે લાલ, ગાવા ચરાવન ચાલે નંદલાલ—કૃષ્ણ૦
બજાવે બંસરી—ધીમે ધીમે લાલ, સખી મણીનો સ્વામી વ્રજલાલ—કૃષ્ણ૦

હરિ ક્યાં વસતા હશે?

હાંરે હરિ વસે હરિના જનમાં, તમે શું કરશો જઈ વનમાંરે?
હરિ વસે૦
ભેખ ધરીને તમે શીદ ભટકો છો? પ્રભુ નથી કોઇ અરણ્યમાંરે—હરિ૦
કાશી જાઓ ભલે ગંગાજીમાં નાહવો, પ્રભુ નથી પાણી પવનમાંરે—
યોગ કરો, ભલે યજ્ઞ કરાવો, પ્રભુ નથી હોમ હવનમાંરે—હરિ૦
બાઇ મીરાં કહે પ્રભુ ગીરધરના ગુણ, હરિવસે હરિના જનમાં—હરિ૦

શ્રીકૃષ્ણ ઉદ્ધવજીને કહે છે કે—

न रोधयति मां योगो, न सांख्यं धर्म एव च।
न स्वाध्यायस्तपस्त्यागो, नेष्टापूर्तं न दक्षिणा ॥
व्रतानि यज्ञछंदांसि, तिर्थानि नियमा यमाः।
यथा वरुंधे सत्संगः, सर्वसंगापहोहि माम् ॥

શ્રીમદ્ ભાગ. સ્કંધ ૧૧ અ. ૧૨–૧

ગીતામાં શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે—

श्रेयान् द्रव्यमयाद्यज्ञाज्–ज्ञानयज्ञः परंतप।
सर्वं कर्माखिलं पार्थ, ज्ञाने परिसमाप्यते ॥ અ. ૪–૩૩

શ્રીભગવાન્ નારદને કહે છે કે—

नाहं वसामि वैकुंठे, योगिनां हृदयेऽपि न।
मद्भक्ता यत्र गायंति, तत्र तिष्ठामि नारद ॥

સંતોના દર્શન.

ધન્ય આજ ઘડી, સંત પધારી પ્રેમે પાવન કીધાં;
અતિ આનંદ અપાર, દયા કરીને અમને દર્શન દીધાં.
હરિજન છે હરિ સરખા હેલીરે, એમને મળીએ મરજાદા મેલીરે;
થાય અરસ પરસ આનંદ હેલીરે—ધન્ય આજ૦
સંત વૈકુંઠ પાતને અતિ પ્યારારે, સંત બ્રહ્માનંદ રસ પીનારારે;
એવા સંત નથી હરિથી ન્યારારે—ધન્ય આજ૦
સંત ભેટે તો ભવદુ:ખ દૂર પળેરે, પરમાર્થરૂપ પરબ્રહ્મ મળેરે;
એનું લખ ચોરાશીનું ગમન ટળેરે—ધન્ય આજ૦
કહે પ્રીતમ પૂર્વનાં પૂણ્ય ફળ્યાંરે, જેને આંગણે હરિજન આવી મળ્યાંરે;
તેને ઉર આનંદના ઓઘ વળ્યારે—ધન્ય આજ૦

સદ્‌ગુરૂ.

સદ્‌ગુરૂ સંગે રહીએ રંગે, આનંદ-વાધે અંગે;
પૂરણ પ્રેમ તરંગે, પ્રભુને નિહાળીએરે—સદ્‌ગુરૂ૦
નયણે નિરખું હઇડે હરખું, નહિં કોઇ શામળીયાના સરખું;
અલબેલા વ્હાલા શું અંતર વાળીએરે—સદ્‌ગુરૂ૦
આનંદકારી અખંડ વિહારી, ગોપીવર ગીરધારી;
હું બલિહારી વારી તારા નામનેરે—સદ્‌ગુરૂ૦
જ્યાં જેવો ત્યાં તેવો તે તો, અકલ સ્વરૂપી એવો;
સ્નેહ ધરીને સેવો સુંદર શ્યામનેરે—સદ્‌ગુરૂ
રમતાં રામ નિરંતર ન્યાળો, હું મારા ને નિશ્ચે ટાળો;
પ્રીતમ પ્રેમે પાળો, નાતો નેહનોરે—સદ્‌ગુરૂ૦

સમજીને.

આ દુર્લભ મનુષ્યા દેહનો લાવો લીજીએ,
એક ઘડી તો લાખેણી વહી જાયજો—આ દુર્લભ૦
આ જુઠા જગતની સાથે ઝઘડો ન કીજીએ,
અંતે સાચો બેલી સીતારામજો—આ દુર્લભ૦

મનુષ્યા દેહ પામ્યો તું મોંઘા મૂલનો, કોટી જન્મના
પુણ્યતણો નહીં પારજો;
માથાને સાટેરે જીવન નહીં મળે,
એક ઘડી તો લાખેણી વહી જાયજો—આ દુર્લભ૦
વ્રજવાસી ગોપીએ લ્હાવો લુંટીઓ, મુકી દીધી કાંઇ
માત પિતા કુળ લાજજો;
સાચું રે સગપણુ તે શામળીયા તણું,
સરીયાં સરીયાં વ્રજવનિતાનાં કાજજો—આ દુર્લભ૦
આ તન-મન-જોબન રે રંગ પતંગનો, જોત જોતામાં
વણસી તેતો જાયજો;
અંતરમાં ઓળખી લે આતમ રામને,
કહે પ્રીતમ તારૂં આવાગમન મટી જાયજો—આ દુર્લભ૦

હરિથી કોણ મોટું ?

હરિસે કોઇ નહિં બડા દિવાના ! ક્યું ગફલતમેં પડા ?
ક્યું ગફલતમેં પડા-દિવાના ! ક્યું ગફલતમેં પડા ? ટેક.
પ્રલ્હાદ બેટા હરિસેં લપટા (૨), લોહ સ્થંભ કડકડા—દીવાના૦
ગોપીચંદ ઓર ભરથરી રાજા (૨), માલ મુલક સબ છોડા—દીવાના૦
પુંડરીકને સેવા કીની (૨), વિઠ્ઠલ ઈંટ પર ખડા—દીવાના૦
કહત કબીરા સુનોભાઇ-સાધુ !(૨) હરિચરણે ચિત્ત ચડા—દીવાના૦

રાજીયો.

કઠણુ ચોટ છે કાળનીરે, મરણુ મોટેરો મારરે
કંઇક રાજા ને કંઇક રાજીયા, હાંરે મેલી ચાલ્યા સંસારરે-
હેતે હરિરસ પીજીએ.
સંસાર ધુમાડાના બાચકારે, સાથે આવે ન કોઇરે;
રંગ પતંગનો ઉડી જશે; હાંરે જેમ આકડાનું તૂરરે.— હેતે૦
કોનાં છોરૂ ને કોનાં વાછ-રે, કોનાં માય ને બાપરે;
અંતકાળે જવું એકલું, હાંરે સાથે પૂણ્ય ને પાપરે— હેતે૦

માળી વીણે રૂડાં ફુલડાંરે, કળીઓ કરે છે વિચારરે;
આજનો દિન રળીયામણો, હાંરે-કાલે આપણા એ હાલરે-હેતે૦
જાયા તે તો સરવે જશે રે, નથી કોઇ રહેનારરે;
મરનારાને તમે શું રૂઓ, (હાંરે) રોનાર નથી રહેનારરે-હેતે૦
દાસ ધીરો રમે રંગમાં રે, રમે દિવસને રાતરે;
હું ને મારૂં-મિથ્યા કરો, (હાંરે) રમો પ્રભુ સંગાથરે-હેતે૦

સમરણ.

સમર સમર મન શ્યામ સુંદિરકું, કયા મુખ બકબક કરતા હે? (૨) ટેક૦
જેહિ દિયા નર દેહ અમુલખ, તાકું નહિં સમરતા હે;
કામ ક્રોધ મદ લોભ અગ્નિમેં, અહોનિશ અંતર જલતા હે-સમર૦
નિશદીન કાળ ખડા શિર ઉપર, તાતેં કછું નહિં ડરતા હે;
પરધન પરતીય કારણ તત્પર, ફૂટે નેનસેં ફરતા હે-સમર૦
કોન ગતિ મેરી હોયગી આખર, એસા ન મનમેં ધરતા હે;
જેમ ઉંદરડો દારૂ પીકર, મસ્તાના હો ફરતા હે-સમર૦
વિગેરે.

૨

ભજ મન ગોવિંદા-ગોવિંદા, હાંરે તું છોડ જગતકા ફંદા-ભજ૦
નિરાકાર નિર્લેપ નિરંજન, સત્ ચિત્ આનંદા (૨);
જાકો બ્રહ્માદિક મુનિ ગાવે, પાવે સુખકંદા— ભજ૦
રામકૃષ્ણ પરબ્રહ્મ સનાતન, ગાવત મુનિવૃંદા (૨);
તાકો જો અવતાર કહત હે, સો નર મતિમંદા— ભજ૦
સદ્ગુરૂ કરૂણા કરી મિટાયો, મમ ભવદુઃખફંદા (૨);
દેવકૃષ્ણ પદ પૂરણ પાયો, એહી મન પરમાનંદા— ભજ૦

લેહ લાગી.

લેહ લાગી મને તારી મોહનજી, લેહ લાગી મુને તારીરે (૨) ટેક.
કામજ મૂકયું ને ધામજ મૂકયું (૨) મન ચહે છે મોરારી
મોહનજી—લેહ૦

ખભે છે કામળી ને હાથે છે વાંસળી (૨) ગોકુળમાં ગાયો
ચારી–મોહનજી—લેહ૦
સોળ સહસ્ર ગોપીઓને તમેજ વરીયા (૨) તોયે તમે બાળ
બ્રહ્મચારી–મોહનજી—લેહ૦
બાઇ મીરાં કહે પ્રભુ ગીરધર નાગર (૨), ચરણુ કમલ
બલીહારી–મોહનજી—લેહ૦

શું મૃત્યુને પણ ભૂલ્યા છો?

જમ દે નિત્ય ઝપાટોરે–કોઇ ચેતનહારા ચેતો (ટેક)
ઠીઠી ઠીઠી દાંત કરો શું, પળમાં બગડે પીઠી;
દીઠી દીઠી ઘણાની બગડી, ચડપ આવી ગઇ ચીઠી—જમ દે૦
માત પિતા જાણે દિકરો મારો, થાય દિન દિન મોટો;
મોત નજીક આવે છે એક દિન, ખેલ થશે ભાઇ ખોટો—જમ દે૦
બંધવ જાણે બંધવ મારો, જીવો જુગોજુગ જોડી;
કાળ અચાનક આવી પકડશે, તુરત નાંખશે તોડી—જમ દે૦
નારી જાણે મુજ નાવલીઓ, અમર તપો અવિનાશી;
એક દિન ઝટિયાં ઝડપ ઉતરશે, કરશે કાળ ઉદાસી—જમ દે૦
સોળ અંગ શણગાર સજીને, માયામાં શું રીઝો;
એક દિન લાલ વેરાગણ બનવું, વેશ બદલવો બીજો—જમ દે૦
દર્પણ લેઇ શું મુખડું દેખો, સમજો જમની શેહમાં;
એક દિન કરશે કાળ કોળાહળ, ચડપ સુવારે ચેહમાં—જમ દે૦
દારા પુત્ર પરિવાર તજીને, જાવું મિલ્કત મેલી;
ઋષિરાજ રઘુનાથ વિના, નથી કોઈ બરાબર બેલી—જમ દે૦

જબરો કાળ ઝપાટોરે–માથે મરણ બીક છે મોટી—ટેક૦
જંતર જાણો મંતર જાણો, તંતર જાણો ટાળા;
મોત બડા મરદામ મરદ જ્યાં, ધ્રુજી પડે ધારાળા—જબરો૦
વૈદ્ય બોલાવો સૈયદ બોલાવો, કરો ઉકાળા કુટી;
ખૂટી તે તો જરૂર ખૂટી, ખૂટીની નહિં બૂટી—જબરો૦

ભોંયરૂં ખોદો શિખો સરોદો, તત્ત્વ વિચારો તાજા;
નાડી ભેદમાં દાડી રમો પણ, વળશે ઉંધા વાજાં—જબરો૦
જોષ જુઓ નિર્દોષ ભણીને, કોશ શુકનના કાઢો;
જમ કિંકરનો અજબ ઝપાટો, ગજબ કરી દે ગાઢો—જબરો૦
વેશ ઉતારો કેશ ઉતારો, દેશ ઉતારો દૂજે;
પકડે આવી કાળ પલકમાં, જીવડલો શું ઝુઝે—જબરો૦
રોટી બદલો ચોટી બદલો, લોટી બદલો લાખો;
દરદ મરદને ગરદ કરી દે, મોત મરદ છે આખો—જબરો૦
ધરમ ધરો અધરમને મેલી, ખાંતેથી લ્યો ખેલી;
ઋષિરાજ રઘુનાથને વિના કોઇ, નથી બરાબર બેલી—જબરો૦

નિશ્ચે રહેવું નથીરે, કોઇ ચેતનારા ચેતો—ટેક૦
ફાલ્યા ફુલ્યા શું રે ફરો છો? જુઓ વિચારી મનમાં,
વણસંતા કાંઇ વાર ન લાગે, રોગ ભર્યો રગરગમાં—નિશ્ચે૦
× × × × ×
ડહાપણ ડાહ્યા કોમળ કાયા, ઉડ્યા પલકમાં એતો;
કેડા મોરે વાર નથી કાંઈ, ચૂપ કરીને ચેતો—નિશ્ચે૦
કાશીવાશી અતી ઉદાસી, જંગલવાસી જોગી;
કાળ જપટમાં ચપટ થયા કોઇ, ભાત ભાતના ભોગી—નિશ્ચે૦
મીઠી વાણી પુરા પુરાણી, જાણી વાતો ઝાઝી;
કાળ કોળીયો કરી ગયો કુણ, કીતાબવાળા કાજી—નિશ્ચે૦
સગાં સંબંધી રૂવે સ્વારથે, વનિતા રૂવે વરેલી;
ઋષિરાજ રઘુનાથ વિના કોઇ, નથી બરાબર બેલી—નિશ્ચે૦

જુઠું જુઠું જીવતર ખરૂં જાણુમાંરે—જુઠું જુઠું૦
જુઠી જનની જુઠી જાયા, જુઠી મોહભરેલી માયા;
કાચ કુપો છે કાયા, મમતા વધારમાંરે. જુઠું જુઠું૦
સહાય તે છત કોની છાજી, તે દેખી શું થઇએ રાજી;
આતશ બાજી આશા-લાંબી આણુમાંરે. જુઠું જુઠું૦
ગગને જામ્યો વાદળ ગોટો, પાણીમાં પ્રગટ્યો પરપોટો;
ખેલ બધો એમ ખોટો, સુરખા માણુમાંરે. જુઠું જુઠું૦

ધીરજ રાખી મનમાં ધારે, ભ્રષ્ટપણું છે તનમાં ભારે;
નરક ભર્યું નવદ્વારે, વપુ વખાણુમાંરે. જુઠું જુઠું૦
ફેલ કરીને ફોગટ ફટકયો, ઇશ્વરને ચરણે નવ અટકયો;
ભેદ વિના તું ભટકયો, ચારે ખાંણુમાંરે. જુઠું જુઠું૦
પરખિ લેને પુરૂષ પુરાણી, જગમાંથી ગુણ લેને જાણી;
પૃથ્વીમાં જેમ પાણી, ઠરે નીચાણુમાંરે. જુઠું જુઠું૦
જાચું તો જગજીવન જાચું, નાચું તો હરિ આગળ નાચું;
ઋષિરાજ કહે રાચું સંતસમાજમાંરે. જુઠું જુઠું૦

પદ.

જોબનકી મગરૂરી મત કરના, દીન ચારકા હે ચટકા;
રૂપ દેખકે કર્યું મન રાચો, રામભજનસેં ક્યો લટકા—જોબનકી૦
જાયા સોઇ આખર મરનેકા, રૈન દિન મનમેં ખટકા;
જાગેગા કોઇ વીરલા જોગી, નેન નિંદસેં નહીં મટકા—જોબનકી૦
ગોરખ જાગ્યા કબીરા જાગ્યા, કાળ મારી કીનો કટકા;
સિદ્ધ ચૌરાશી સો પણ જાગ્યા, જીનકા મન જગસેં અટકા—જોબનકી૦
સાધુ સંતકી સેવા કર લો, માયા જાલમાં કર્યું અટકા!
સત્ય અસત્ય કો દોર ન ચુકો, ખરા ખેલ જર્યું હે નટકા—જોબનકી૦
સમજે ઉસકું સુખદ જગત્ હે, અણુસમજું કું હે ભટકા;
સમજ્યા સોઇ નર પ્રભુ ભજતહે, અણુસમજું ખાતા જટકા—જોબનકી૦

હીત વચનો.

એરનકી ચોરી કરે, કરે સોયકા દાન;
ઉંચ ચડકે દેખતે, આવત કર્યું ન વિમાન? સીયાવર૦
કરણિ કરતા કાગકી, ચલે હંસકી ચાલ;
પુંછ પકડ શીયાલકા, કીસવીધ હોવે ન્યાલ. સીયાવર૦
ઉપરસેં ભગવાં ધરે, મનમેં રાખે રાંડ;
તુલસી કીડા લીમકા, કર્યું કરી ચાખે ખાંડ. સીયાવર૦
કહેણી મીસરી ખાંડ હે, રહેણી તત્તા લોહ;
કહેણી રહેણી એક હોય, એસા વિરલા કોઈ. સીયાવર૦

લઘુતામેં પ્રભુતા બસે, પ્રભુતાસેં પ્રભુ દૂર;
કીડી મીસરી ચુગતે, ગજ ઉઠાવે ધૂર. સીયાવર૦
તુલસી ગર્વ ન કીજીએ, રંક ન હસીયે કોઇ;
અપનો નાવ સમુદ્રમેં, ના જાને કયા હોઇ. સીયાવર૦
કંચન ત્યાગો સહજ હે, સહજ ત્રિયાકા નેહ;
માન બડાઇ ઇર્ષા, તજવો દુર્લભ એહ. સીયાવર૦
નીચ બહોત તરી ગયે; સંત ચરણ લવલીન;
વર્ણાશ્રમઅભિમાનમેં, ડુબે બહોત કુલીન. સીયાવર૦
ચતુરાઇ ચૂલે ચડી, ઑલે પડ્યો આચાર;
તુલસી ભગવદ્ ભક્તિ બીન, ચારે વર્ણ ચમાર. સીયાવર૦
કામ ક્રોધ મદ લોભકા, જબલગ મનમેં ધ્યાન;
કયાં પંડિત કયા મૂરખા, દોનો એક સમાન. સીયાવર૦
ગોધન–ગજધન–વયધન, ઔર રતન ધન ખાન;
જો આવે સંતોષ ધન, સબ ધન ધૂળ સમાન. સીયાવર૦
સત્સંગ અરૂ હરિકથા, તુલસી દુર્લભ સોય;
દારાસુત અરૂ લક્ષ્મી તો, પાપીકું ઘર હોય. સીયાવર૦
'રામ રામ' સબ કોઇ કહે, ઠગ ઠાકોર અરૂ ચોર.
બીના પ્રેમ રીઝે નહિં, તુલસી નંદ કિશોર. સીયાવર૦
મનકે હારે હાર હે, મનકે જીતે જીત;
મન મિલાવે રામકું, મનહિ કરે ફજેત. સીયાવર૦

ધૂનો.

૧ મુગટપર વારિ જાઉં, નટવર નંદા–નટવર નંદા—
રઘુકુલ ચંદા—મુગટ૦

૨ વીઠ્ઠલ વેગે વહેલા આવો. માળા મોગરાની લાવો;
માળા મોગરાની લાવો મહેતા નરસિંહને પહેરાવો.

૩ જય જય દીનાનાથ દીનબંધુ, જય જય કેશવ કરૂણાસિંધુ.

૪ શ્રીમન્ નારાયણ નારાયણ–નારાયણ;
હરિનું ભજન કરો તો ભવપારાયણ—શ્રીમન્૦

૫ કૃષ્ણ-કૃષ્ણ-કૃષ્ણ કહો, કૃષ્ણ મેરે ભાઇ રે;
અંતકાલે તારે તેની સાચી છે સગાઇ રે—કૃષ્ણ૦

૬ માયામાં મનડું મોહ્યું રે—પામર પ્રાણી;
પ્રભુ માંહિ ચિત્ત ન પ્રોર્યું રે—પામર પ્રાણી.

તારૂં કયાં સુધી?

चेतोहरा युवतयः सुहृदोनुकूलाः ।
सद्बांधवाः प्रणयनम्रगिरश्च भृत्याः ॥
गर्जंति दंतिनिवहास्तरलास्तुरंगाः ।
संमिलने नयनयोर्–न हि किंचिदस्ति ॥

સાચા ભક્તોને ચિંતા શી?

भोजने छादने चिन्ता, वृथा कुर्वन्ति वैष्णवाः ।
यो विश्वंभरो देवः, भक्तान् किं उपेक्षति ॥

સત્સંગ શું ન કરી શકે?

असज्जनो सज्जनसंगयोगात्–करोति दुःसाध्यमपीह साध्यम् ।
पुष्पाश्रयाच्छंभुजटाधिरूढा, पिपिलिका चुंबति चन्द्रबिंबम् ॥

महानुभावसंगर्गः, कस्य नोन्नतिकारकः ।
रथ्याम्बु जाह्नवीसंगात्, त्रिदशैरपि वन्द्यते ॥

गंगा पापं शशी तापं, दैन्यं कल्पतरुर्यथा ।
पापं तापं च दैन्यं च, हरेत्साधुसमागमः ॥

થાળ (૧).

છાનો માનો છેંડે આવે માવલા જો;
ઘેર મ્હારે એજીની બીક જો. છાનો૦

બાઈ મીરાંના સ્વામી વ્હેલા આવજોરે.
ઝાંપલીઆમાં જમજો હાથે ઘર જો. છાનો૦

દૂધડીઆ લાવુંરે ગોરી ગાયના જો,
છલાણામાં માગી લાવું ઘેંશ જો. છાનો૦

આલર વઘાર્યાં આળા તેલમાં જો,
ઉપર આહું મરીઆળા શા મગ જો. છાનો૦
ફરસા લાગે તો ફેર માગજો જો,
આપણા ખેતરમાં પાકયા ઢગ જો. છાનો૦
બંટી બાવટાનો રામ રોટલો જો,
ટાઢો છે પણ લાગે મીઠો દૂધ જો. છાનો૦
ભેળા બેસીને સીરાવશું જો,
(હું તો) લળી લળી જોઉં તમારૂં મુખ જો. છાનો૦
જળ જુમનાની ઝારી પાન બીડલા જો,
હાથ ધોઇને લેજો મુખવાસ જો. છાનો૦
પથારી કરી આલુ પરાળની જો,
ઉપર આલુ ચલાખાની સોડ જો. છાનો૦
બાઈ મીરાંના સ્વામી સુખે પોઢજો જો,
હરીજનને દેજો ભક્તિ દાન જો. છાનો૦

થાળ (૨).

લાવે લાવે લટકન્તિ વ્રજનારી, કે મેવા લાવે મીઠડારે લોલ.
વ્હાલા મ્હારા ભક્ત તણે ઘેર આવો, કે શીલ સ્વભાવનારે લોલ.
વ્હાલા મ્હારા સંસારમાં એક સાર, કે જેણે હરી દીઠડારે લોલ.
વ્હાલા મ્હારા આવ્યા વીદુરને ઘેર, કે ભાજી ચાખવારે લોલ.
વ્હાલા મ્હારા લાડુને કંસાર, જલેબી ઝુલતીરે લોલ.
વ્હાલા મ્હારા પેંડાને પકવાન, પતાસાં પ્રેમનાંરે લોલ.
વ્હાલા મ્હારા તુલસીના પત્રે ધરાવું, કે ભુખ્યા હરી ભાવનારે લોલ
વ્હાલા મ્હારા જળ જુમના ભરી ઝારી,કે આચમન લીજીએરે લોલ.
વ્હાલા મ્હારા બીડલે બાસઠ પાન, કે તાંબુલ લીજીએરે લોલ.
વ્હાલા મ્હારા લવીંગ સોપારીને એલચી, મુખવાસ કીજીએરે લોલ.
વ્હાલા મ્હારા હરિજન ભાવથી માગે, કે ભક્તિ દીજીએરે લોલ.

મુખવાસ.

લેતે જાનેરે શામળીઆ–બીડી પાન પાનકી,
બીડી પાન પાનકી, રે–બીડી પાન પાનકી. લેતે૦
કાથો રે ચુનો રામા લવીંગ સોપારી,
બીડી બની હૈ નાગરપાન પાનકી— લેતે૦
હમ તુમ મીલકર ચોસર ખેલે,
બાજી બની હૈ દીલો જાન જાનકી— લેતે૦
બિંદ્રાબનકી કુંજગલનમેં,
જોડી બની હૈ રાધે શ્યામ શ્યામકી— લેતે૦
ચંદ્ર સખીરે ભજો બાલકૃષ્ણકું,
જય બોલોરે–રાધે શ્યામ શ્યામકી— લેતે૦

વિદાય.

વ્હાલાંરે સંતોને જય જય સીતારામ.
હાં હાં રે–મારા હાલતી વેળાના રામ રામ.
હાં હાં રે–સૌ હરિજનને મારા પ્રણામ—વ્હાલા૦
ક્યાં થકી આવ્યા, અને ક્યાં તમે જાશો;
હાંરે–તેનો જરૂર કરજોરે વિચાર—વ્હાલા૦
સત્સંગ કરજો, અને ભવસાગર તરજો;
હાં હાં રે મનુષ્ય દેહનો એજ છે લાભ—વ્હાલા૦
વિગેરે.

૨

ફરી તમે આવજો—ફરી તમે આવજો—
હે–સાચી પ્રીતિ તો શ્યામ સાથે નીભાવજો—ફરી૦
સુખના સંદેશા કોઇ સાથે કહાવજો—ફરી૦
રસના રૂપાળીને રામ રટાવજો—ફરી૦
મનથી મોહન સંગ મોરચો મચાવજો—ફરી૦
રાધાના સ્વામી સંગ રાસ રચાવજો—ફરી૦
ગિરધર ગોવિંદ ગાઈ ગામને ગજાવજો—ફરી૦
હૃદીયામાં હરિનામ હીરા જડાવજો—ફરી૦
બસ–બસ–ફરી તમે આવજો—ફરી૦

આરતી.

કમળ નયન શ્રીપતિ-પુરૂષોત્તમ પ્યારા (૨) પ્રભુ.
નટવર નંદ દુલારા (૨) જય જય રઢીઆળા-જય રાધા રમણા૦
જય રાધા રમણા-પ્રભુ જય રાધા રમણા,
કુંજ બિહારી દયાળુ (૨) જય પાતક હરણા—જય રાધા૦ ૧
શંખ ચક્ર વેણુ રાજુ શ્રીભોવન શ્રીપુરારી (૨) પ્રભુ.
શ્રીધારી મોરારી (૨) જય મોરલીવાળા—જય રાધા૦ ૨
ગોવરધન તોળ્યો, ગોકુળને તારી (૨) પ્રભુ.
ઈંદ્રનો ગર્વ ઉતાર્યો (૨) જય જય ગીરધારી—જય રાધા૦ ૩
શ્રી રણછોડ રાયા મોહન વનમાળી (૨) પ્રભુ.
મનમંદીરમાં વસીયા (૨) વસતા સુખકારી—જય રાધા૦ ૪

કથા ઉઠતાં બોલવાની સ્તુતિ.

શ્રી રામચંદ્ર કૃપાળુ ભજમન, હરણ ભવભય દારૂણં;
નવકંજલોચન કંજમુખ કર-કંજ પદકંજારૂણં. ૧
કંદર્પઅગણિત અમિત છબિ, નવનીવ નીરદ મંદર;
પટપીત માનહું તાડત રૂચિ, શુચિ નૌમિ જનકસુતાવરં. ૨
શિર કિરિટ કુંડલ તિલક ચારૂ, ઉદાર અંગ વિભૂષણં;
આજાનુભુજ શરચાપધર, સંગ્રામજિત ખરદૂષણં. ૩
ભજ દીનબંધુ દિનેશ દાનવ, દલન દૂષ્ટનિકંદનં;
રઘુનંદ આનંદકંદ કૌસલ-ચંદ દશરથ-નંદનં. ૫
ઇતિ વદતિ તુલસીદાસ શંકર, શેષ મુનિમન રંજનં;
મમહૃદયકંજ નિવાસકુરૂ, કામાદિ ખલદલ ગંજનં. ૫

કથા વિસર્જન હોત હે, ચલે વીર હનુમાન;
જે જન આયા જહાં થકી, ત્યાં ત્યાં કરો પ્રયાણ-સીયાવરં૦
નહિં વિદ્યા નહિં બાહુબલ, નહિં ખરચનકો દામ;
મોસેં પતીત નિભાવહું, દિનબંધુ ભગવાન-સીયાવર૦

અચ્યુતં કેશવં રામનારાયણમ્, કૃષ્ણદામોદરં વાસુદેવં હરિં;
શ્રીધરં માધવં ગોપીકા વલ્લભં, શ્રીજાનકીનાયકં શ્રીરામચંદ્રમ્ ભજેત.
ધુન—હરિહરિ-રાધાકૃષ્ણ-ગોવીંદ-ગોપાલ-વાસુદેવ.

મોક્ષ મંદિરમાંથી પ્રગટ થતાં પુસ્તકો

(સાદાં અને સસ્તાં-ઉપદેશ સચોટ)

મોક્ષ મંદિરમાં થતાં વ્યાખ્યાનો મોક્ષ પત્રિકા નામના માસીક [illegible] [illegible] છે તે દરેક સાલના પાકાં પુંઠાથી બંધાવેલાં પુસ્તકોની કીંમત [illegible] સાથે નીચે પ્રમાણે.

સંવત ૧૯૭૬–૭૯–૮૦–૮૧ દરેક પુસ્તકના	...	રૂ. ૨—૬—૦
સંવત ૧૯૭૭–૭૮ દરેક પુસ્તકના	... ...	રૂ. ૨—૨—૦
ગર્ભોપનિષદ્	... ...	રૂ. ૦—૨—૬
મણિરત્નમાળા તુલસીદાસજી કૃત	... ...	રૂ. ૦—૨—૬
શ્રી શંકરના ગ્રન્થો—		
સાધન પંચક સાથે વિવેક ચૂડામણિ–દેહનિરૂપણ	...	રૂ. ૦—૧૧—૬
આત્મબોધ, તત્ત્વબોધ દરેકના	... ...	રૂ. ૦—૩—૬
ચર્પટપંજરિકા તથા મોહમુદ્દગર દરેકના	...	રૂ. ૦—૧—૬
વેદાંતના બે પુષ્પો દરેકના	... ...	રૂ. ૦—૧—૬
શ્રીમદ્દ ભગવદ્દ ગીતા પ્રથમ અધ્યાય ...	...	રૂ. ૦—૪—૦
,, ,, ,, બીજો અધ્યાય ...	...	રૂ. ૦—૬—૦
મોક્ષવાણી તુલસીદાસજીની રામાયણના ઉત્તમ પ્રસંગો		રૂ. ૦—૮—૦
,, ,, ,, ગ્લેઝ કાગળ સાથે		રૂ. ૦—૧૨—૦

(પોસ્ટેજ બે આના જુદું)

પાતંજલયોગદર્શન ક્રિયા યોગનું પ્રકરણ	...	રૂ. ૦—૯—૬
રઘુવંશ બે સર્ગો અંગ્રેજી–ગુજરાતી ભાષાંતર પદચ્છેદ સાથે		રૂ. ૦—૧૨—૦
,, ત્રીજો સર્ગ ગુજરાતી પદચ્છેદ તથા ભાષાંતર સાથે		રૂ. ૦—૬—૦

(પોસ્ટેજ બે આના જુદું)

તમે ક્યાં છો? દરેકની કીંમત ૦–૦–૩ એક રૂપીયાની ૭૫ નકલ, ૫૦૦ નકલના રૂ. ૫–૦–૦

પ્રભુ કેમ દૂરના દૂર?
કર્મ–જ્ઞાન અને ભક્તિ
દિવાળી કેવીરીતે ઉજવશો?
ધાર્મિક પ્રથમ પોથી

} દરેકની કીંમત ... રૂ. ૦—૦—૬
એક સાથે સો નકલના રૂ. ૨—૮—૦
પોસ્ટેજ દરેક નકલનું ૭ પાઈ જુદું
એક સાથે સો નકલનું પોસ્ટેજ ચૌદ આના જુદું.

ચરોતર યાત્રા પ્રસંગ	... ...	રૂ. ૦—૨—૬
શ્રીરામ અને રામાયણ	... ...	રૂ. ૦—૧—૬

જોઇએ તો લખો:— વ્યવસ્થાપક.

ઠે. મોક્ષ મંદિર–અમદાવાદ.